

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Práce učitele s nadanými žáky na základní škole
A Teacher's Work with Gifted Pupils in Elementary School

Martina Híblerová

Vedoucí práce: PhDr. Monika Kadrnožková Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika

2024

Odevzdáním této bakalářské práce na téma „Práce učitele s nadanými žáky na základní škole“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, dne 10. července 2024

Poděkování

Mé poděkování patří **PhDr. Monice Kadrnožkové, PhD.**, za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem pracují učitelé na základní škole s nadanými žáky, popsat metody a formy výuky, případně organizační úpravy při vzdělávání nadaného žáka na 1. stupni ZŠ. V teoretické části bude práce zaměřena na objasnění pojmů nadání, nadaný žák, metody a formy výuky nadaných žáků a možnosti využití podpůrných opatření při vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků na základní škole. Pro výzkumnou část bude aplikován kvalitativní přístup objasňující, jakým způsobem aplikují učitelé doporučení vycházející z podpůrných opatření poradenských zařízení do své praxe. Závěr výzkumu objasnil, jaké výukové metody a organizační formy učitelé realizují na vybrané škole. Výzkumný problém byl zjištěn kvalitativním přístupem formou polostrukturovaných rozhovorů, designem případové studie. Výzkumný vzorek byl tvořen třemi učiteli pracujícími na základní škole. Data, která byla získaná, byla analyzována technikou otevřeného kódování. Následně byly vytvořeny kategorie, do kterých byly kódy rozděleny a interpretovány technikou vyložení karet. Výzkum prokázal, že učitelé na dané základní škole ve vzdělávacím procesu nadaného žáka vychází z doporučení školského poradenského zařízení, ale také ze zájmů a oblastí nadání daného žáka. Výzkum potvrdil, že pro učitele dané školy jsou považováni nadaní žáci jako žáci výjimeční svou inteligencí a nezaměřují se aktivně na vyhledávání nadaných žáků. Učitelé neprošli žádným kurzem, školením ani seminářem s tematikou nadání.

KLÍČOVÁ SLOVA

nadaný a mimořádně nadaný žák, základní škola, případová studie, vzdělávací proces

ABSTRACT

The target of my bachelor's thesis is to find out a way how teachers work with talented pupils, describe methods and forms of teaching or organizing adjustments during the education of talented pupil at the first school. In the theoretic part, my thesis is focused on clarification of terms such as talent, talented pupil, methods and forms of teaching talented pupils and possibilities of using support measures during the education of talented and very talented pupils at primary school. For the research part, a qualitative approach will be applied and clarify how teachers apply the recommendations based on the support measures of advice facilities in their practice. The conclusion of the research clarified that teaching methods and organizational forms teachers implement at the chosen school. The research problem was determined by a qualitative approach in the form of semi-structured interviews, a case study design. The data that was obtained was analyzed using the open coding technique. Subsequently, categories were created into which the codes were divided and interpreted using the technique of laying out cards. Research has shown that teachers at a given primary school in the education process of a gifted pupil are based on the recommendations of the school counseling facility, but also on the interests and area of talent of the given pupil. The research confirmed that for the teachers of the given school, gifted students are considered to be exceptional students due to their intelligence and they do not actively focus on the search for gifted students. The teachers did not undergo any course, training or seminar on giftedness.

KEYWORDS

gifted and exceptionally gifted pupil, primary school, case study, educational process

Obsah

Úvod.....	8
1 Nadání.....	10
1.1 Definice pojmů – vlohy, schopnost, nadání.....	10
1.2. Teoretické modely nadání.....	12
1.2.1 Renzulliho model.....	12
1.2.2 Mönksův triadický model.....	13
1.2.3 Tannenbaumův Hvězdicový model.....	14
2 Nadaný žák ve školním prostředí.....	16
2.1 Definice pojmu nadaný žák.....	16
2.2 Legislativní rámec nadaných.....	17
2.3 Charakteristika nadaných.....	18
2.4 Typologie nadaných.....	19
2.5 Vyhledávání a identifikace nadaných ve školním prostředí.....	20
2.6 Školská poradenská zařízení.....	23
3 Nadaný žák v běžné základní škole.....	24
3.1 Podpůrná opatření.....	24
3.2 Plán pedagogické podpory a individuální vzdělávací plán.....	26
3.3 Metody výuky.....	27
3.4 Formy výuky.....	27
3.5 Učitel a nadaný žák.....	29
3.5.1 Osobnost učitele.....	29
3.5.2 Zásady učitele pro práci s nadaným.....	30
3.5.3 Přístup učitele k nadaným.....	30

4	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	34
4.1	Cíl výzkumu.....	34
4.2	Výzkumný problém.....	34
4.3	Výzkumné otázky.....	34
4.4	Metodologie a design výzkumu.....	35
4.5	Případová studie.....	35
4.6	Popis výzkumného vzorku.....	36
4.7	Kazuistika chlapce.....	37
4.7.1	IVP.....	38
4.8	Sběr dat.....	39
5	Analýza a interpretace dat.....	40
5.1	Otevřené kódování.....	40
5.2	Interpretace dat.....	42
5.3	Výzkumné zjištění.....	47
6	Diskuse.....	49
	Závěr.....	50
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	52
	Seznam příloh.....	56

Úvod

Vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků ve školním prostředí je dnes velmi diskutované téma a to především ve spojitosti s poskytnutím co nejvyšší možné péče v oblasti vzdělávání, která nadaným žákům umožní co nejlepší rozvoj jejich aktuálních schopností, vědomostí a rozvíjet tedy jejich potenciál správným směrem. Nejdůležitějším a prvním krokem by mělo být včasné a správné odhalení žákova nadání, ať už ze strany rodičů či učitele. Nemusí to být vždy jednoduché, hlavně proto, že definice nadání není zcela jednotná. Je důležité, aby učitel byl velmi dobře připraven, nejen na nominaci nadání, ale i následně na podporu nadaných v edukačním procesu. Vhodná podpora a přístup ke vzdělávání tak, aby byl zvýšen zájem a motivace žáka samotného o prohloubení znalostí ve všech oblastech, zejména pak v oblasti, ve které inklinuje nadání. Pokud učitel vhodně přizpůsobí výuku obsahově, organizačně i metodologicky, může s nadaným velmi efektivně pracovat ve výuce. Možností, jak rozvíjet nadané, je mnoho, ale pro učitele běžných základních škol může být práce komplikovaná několika faktory, např.: vysoký počet žáků ve třídě nebo nevhodně zvolenou obtížností i tempem výuky. Pokud má učitel zajistit rozvíjení znalosti všem žákům, pečlivá příprava učitele na výuku je nezbytná, i když občas může dostát i nad rámec běžných povinností a to z důvodu žákova specifického chování, myšlení a projevům mimořádných výkonů v jedné nebo více oblastech vzdělávání.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem naplňují učitelé individuální vzdělávací plán vycházející z doporučení školského poradenského pracoviště k rozvoji nadání na běžné základní škole, popsat výukové metody a organizační formy výuky, případně jiné úpravy ve vzdělávání nadaného žáka vycházející z doporučení školského poradenského zařízení.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a výzkumnou část. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy nadání, nadaný žák, charakteristika a typologie nadaných, výběr metod, formy výuky a společné vzdělávání na běžné základní škole a v neposlední řadě i osobnost a přístup učitele, jehož vliv má významnou roli ve vzdělávání žáků.

Ve výzkumné části byl proveden výzkum kvalitativní metodou a byl zaměřen na práci učitele s nadaným žákem při společném vzdělávání na běžné základní škole a způsobu naplňování individuálního vzdělávacího plánu vycházejícího z doporučení školského

poradenského zařízení. V kvalitativním výzkumu je použita metoda polostrukturovaných rozhovorů, které proběhly s učitelem nadaného žáka, tedy s třídní učitelkou a učitelkou anglického jazyka a také s ředitelkou zařízení, která zastává funkci zároveň i speciálního pedagoga. Otázky směřovaly k nominaci žákova nadání, přístupu učitele, způsobu a přípravy výuky a úlohy školního poradenského pracoviště. Rozhovory byly poté analyzovány na základě otevřeného kódování. Kódy byly následně rozděleny do kategorií a byla provedena analýza a interpretace všech dat technikou vyložení karet.

1 Nadání

Pojem nadání, nadání a mimořádně nadání žáci (dále jen „nadání“) za posledních několik let nabývá významný krok k otevření diskuze, jak mezi odborníky, tak mezi veřejností v souvislosti s definicí pojmů spojených s nadáním, vyhledáváním, podporou, péčí nadaných žáků a dalších témat s nimi spojených. Definice nadání není zcela jednoznačná, jak se může na první pohled zdát, slovo nadání má řadu synonym, v široké veřejnosti jsou chápány pojmy vlohy, (Školní slovník českých synonym, 2012) schopnosti, (Mudrák, 2015) talenti nadání jako synonyma, ovšem odborná literatura je významově odlišuje. Zde bude zmíněno pár definic, současně i s definicí v legislativě ČR.

1.1 Definice pojmů – vlohy, schopnost, nadání

Každý jedinec si ze svého prenatálního období přinese do života určité biologické předpoklady. Tyto předpoklady nazýváme vlohy. Vlohy jsou vrozené, a pokud na ně působí vhodné podmínky, mění se na schopnosti (Šnýdrová, 2019).

„Všechny naše vlohy se používáním rozvíjejí a každá schopnost, dobrá i špatná, se cvičením posiluje.“

Anne Brontë

Záleží, jaké podmínky tyto procesy aktivizují, protože podle toho jedinec dosáhne schopností v určité činnosti. Každý jedinec může dosáhnout k rozvinutí schopností během života jen do určité míry (Helus, 2018). Vloha se může rozvinout do tří schopností, nejméně rozvinutá vloha se nazývá nadání, středně talent a vysoce rozvíjená vloha je genialita. Schopnosti jsou tedy naučené dispozice. Pokud nedojde během života, zejména však v dětství a v dospívání, k rozvíjení vloh, mohou zůstat zakrnělé. „Dar Boží“ výraz spojovaný s pojmem talent v křesťanství, myšleno tím, že Bůh obdaroval své služebníky něčím výjimečným. A podobně je na tom výraz nadání, které je odvozeno od kořene slova v češtině „dát“ nebo „darovat“ v angličtině. Lidé jej vnímali jako něco, čím byl jedinec obdarován, nemusel tedy vyvíjet žádné úsilí (Portešová, 2003, s. 41). Většina odborných názorů, ale i veřejnost se k tomuto přiklání i v současnosti. Dočkal (2005) je jednoznačně

pro shodu významu těchto dvou výrazů. Podle něj jednotnost utvoří snadnější chápání jak odborníků, tak veřejnosti bez ohledu v jaké oblasti vysoký výkon je podáván. Hříbková (2009) uvádí, že Musil také považuje pojmy za shodné, vycházejících z mimořádného výkonu a osobnosti jedince. Stejného názoru jsou i Mönks, Mason, Tannenbaum. Fořtík a Fořtíková (2007) považují pojmy talent a nadání též stejného významu. Ovšem některá odborná literatura nebo autoři vysvětlují rozdíl mezi těmito pojmy: Pedagogický slovník (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 131): popisuje nadání jako výjimečnost osobnosti u jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sporty, jazyky a matematiku. Podle autorů Hartla a Hartlové, (2000): nadání představuje soubor vloh očekávající se v úspěšném rozvíjení schopností u jedinců podávající nadprůměrné výkony v oblasti tělesné i duševní, ale talent jako vrozené schopnosti a tvořivého nadání umožňující nadprůměrných výkonů.

Více pohledů na definici nadání mají H.J.Eysenck a P.T.Barrett, kteří definují nadání třemi způsoby. První je ten, který vychází z vysokého IQ a je podložený testy inteligence. Ve druhém případě se vztahuje ke kreativitě a je zjišťován testy divergentního myšlení. Třetí způsob vymezuje vysoký stupeň speciálních dovedností. Tito autoři potvrzují Lucitovu klasifikaci definic nadání (Hříbková, 2009, s. 42). Lucito vytvořil zajímavou studii v 60. letech, jak uvádí Hříbková (2009, s. 40-41) a rozdělil definice nadání do několika kategorií:

- **ex-post-facto** definice, které vychází z osobnostních charakteristik,
- **IQ definice** vycházejících z testů inteligence, jejichž výsledek převyšuje hranici 130,
- **sociální definice nadání**, nadaný podává vysoký výkon v jakékoli oblasti či činnosti,
- **procentuální definice** navazuje na IQ definice a vyjadřuje počet nadaných v procentech,
- **kreativní definice** - nadání vynikají v tvořivých činnostech, nikoli ve vysoké inteligenci,
- **Guilfordův model nadání** – tato definice se opírala o spojení více faktorů.

Pro účely této práce a výzkumu budou pojem talent a nadání vnímána jako synonyma.

1.2. Teoretické modely nadání

Mnoho autorů zkoumá a definuje nadání po několika dekádách let. V současnosti není pojem nadání definován pouze v jednodimenzionálním pojetí, což znamenalo, že jedinec vykazuje vysokou míru inteligence. Definice v širším okruhu charakteristik nazýváme multidimenzionální přístup. Takový přístup můžeme graficky znázornit několika modely, které nám ukazují, které dílčí oblasti, jak osobnosti, tak faktorů prostředí, štěstí a náhody mohou mít vliv na co nejpřesnější vyjádření podstaty nadání a které spolu souvisí a vzájemně na sebe navazují. Multidimenzionální přístup vykazuje pro nadání nejen vysoce rozvinuté schopnosti, ale osobnostní vlastnosti a sociální prostředí (Hříbková, 2009, s. 44).

1.2.1 Renzulliho model

Dle Renzulliho „Nadání se skládá z interakcí mezi třemi základními shluky lidských vlastností – tedy nadprůměrné obecné schopnosti, angažovanosti v úkolu a vysoké úrovně tvořivosti“ (Portešová online, 2021).

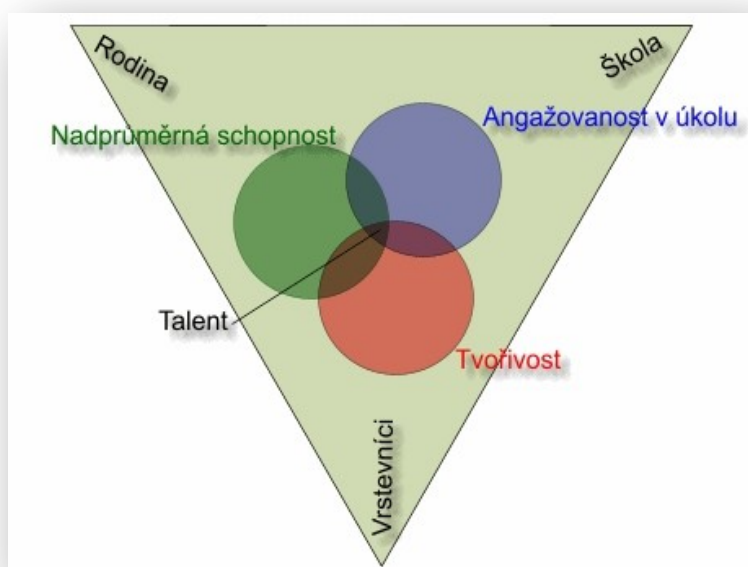
Obr. č. 1 - Renzulliho model nadání, (Portešová online, 2021)

Příčemž **nadprůměrná schopnost** se vyznačuje jako obecná schopnost získávat informace a důsledkem toho je včasná a rychlá odezva na nově vzniklé situace. Tyto schopnosti jsou měřitelné obecnými testy inteligence. **Tvořivost** jako originalita myšlení a flexibilita.

Zaujetí pro úkol jako vnitřní dobrovolné nadšení a motivace pro řešení jakékoli úkolu (Portešová, online, 2021).

1.2.2 Mönksův triadický model

Mönks navazuje na Renzulliho model a k přesnější definici pojmu nadání přidává ke třem základním lidským vlastnostem, triádu v sociální oblasti, ve kterých se jedinec pohybuje, (viz Obr. č. 2). Do těchto oblastí Mönks zařadil rodinu, školu a vrstevnickou skupinu. Uvedený model ke vzniku a vývoji nadání předpokládá přítomnost nejen osobnostních faktorů, ale i podporující okolní prostředí. Všechny tyto oblasti do sebe musí zapadat, pokud Mönks hovoří o vysokém nadání (Portešová online, 2021).

Obr. č. 2 - Mönksův triadický model, (Portešová online, 2021)

1.2.3 Tannenbaumův Hvězdicový model

Tannenbaum vymezuje pět psychologických a sociálních vazeb, které na sebe musí navazovat a jsou podstatné v rozvoji nadání u dětí a následně v dospělém věku. Tedy rozvoj potenciálu dětí, předchází nadání v dospělém věku. Úspěch závisí na kombinaci všech níže zmíněných faktorů, avšak neúspěch může způsobit selhání pouze jediného z nich.

Jedná se o:

- Nadprůměrnou obecnou inteligenci – definuje Tannenbaum (1986) jako faktor k ověření v testech obecné inteligence.
- Výjimečné speciální schopnosti – Tannenbaum(1986) dokládají, že je důležité odhalit speciální schopnost v určité oblasti lidské činnosti, nestačí jen doložení vysokého IQ.
- Neintelektové facilitátory (faktory)–těžko měřitelné, nejvíce pozornosti se zaměřuje na motivaci, vytrvalosti motivu a úsilí, důvěře ve své schopnosti, síle charakteru a sebepojetí (Olsezewski – Kubilius, Kulieke, Krasney 1988).
- Vlivy prostředí –zcela zásadní a primární je vliv rodinného prostředí.
- Náhoda, štěstí– Tannenbaum (1986)skutečnosti, které mohou protlačit nadání vpřed či jej potlačit. Např. zaměstnání, vlastní zdraví, ekonomika, sociální události. (Portešová online, 2021)

Obr. č. 3 - Tannenbaumův Hvězdicový model (Portešová online, 2021)

Určení definice nadání, ale i jiné pojmy s nimi spojené, může být do jisté míry ovlivněna osobní zkušeností odborníka či jeho kulturní jinakostí. Tak ať už porovnáváme definice vloh, schopností, talentu či nadání nebo se snažíme co nejlépe popsat jednotlivé definici spojené s nadáním, pro účely této práce vycházím z teorie, že nadáním disponuje jedinec, který převyšuje svými výkony své vrstevníky.

2 Nadaný žák ve školním prostředí

2.1 Definice pojmu nadaný žák

Nadaný dnes už není jen jedinec s vysokým intelektem, ale společnost i odborníci nahlíží na nadaného jako na projev celé osobnosti jedince v jakékoliv činnosti. Vzdělávací praxe vyžadovala přesnější charakteristiku nadaného. Vývoj v pedagogice nepřipouštěl jednodimenzionální pojetí, kdy je v centru pouze vysoký intelektový výkon, ale preferovala multidimenzionální pojetí, který nahlíží na širokou škálu charakteristik (Hříbková 2009, s. 44).

Nadaný i mimořádně nadaný žák je trochu jiný žák už jen proto, že má specifický způsob myšlení, odlišné vnímání, prožívání, jinak vstřebává nové informace. V tomto případě pedagog nesmí zapomenout, že každý nadaný žák má i svoji **osobnost jedince** a podle toho také musíme přistupovat ke způsobu komunikace při vzdělávání (Stehlíková, 2018, str. 19). Stejně jako u nadání je velmi obtížné stanovit jednotnou definici, tak i u nadaného. Pro potřeby této práce vycházíme z definice vyhlášky č. 27/2006 Sb. Vyhláška definuje nadaného žáka jako: *„Za nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových shodností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“*¹ Jednou z významných a odlišných definic nadaných dětí je americká definice z roku 1972, která vznikla v rámci studie, která zkoumala způsob péče o nadané žáky na amerických školách. Odlišných proto, že za nadaného považuje takového žáka, který je diagnostikován kvalifikovanou osobou. Přesná definice zní takto: *„... jsou děti, které jsou identifikovány profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užítku společnosti.“*

Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:

- všeobecné intelektové schopnosti,

¹ Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

- specifická/jednotlivá akademická způsobilost,
- kreativní a produktivní myšlení,
- schopnosti vůdcovství,
- výtvarné umění,
- psychomotorické schopnosti,“ (Davis, Rimm, 1998).

Definice pojmů talent, nadání, nadaný žák je mnoho a výčet všech by byl dlouhý, proto je zahrnu ve své práci spojením „nadané dítě“ a vždy je tím myšleno takové dítě, které vyniká mezi vrstevníky.

2.2 Legislativní rámec nadaných

Vzdělávání nadaných se v České republice řídí zákonem, vyhláškami a ostatními dokumenty. Mezi základní legislativní dokumenty, které se zabývají problematikou vzdělávání nadaných jsou:

- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který se zabývá vzděláváním nadaných konkrétně v §16 - §19, definicí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, povinnosti škol a školských zařízení vytvářet podmínky pro rozvoj nadaných nebo možností vzdělávání nadaných podle individuálního vzdělávacího plánu.
- Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, konkrétně ve čtvrté části §27 - §31. Vyhláška definuje nadaného a mimořádně nadaného žáka, podpůrná opatření, metody a formy výuky.

Mezi ostatní dokumenty, věnující se dlouhodobě nadaným žákům jsou:

- Koncepce podpory rozvoje nadání a péče o nadané na období 2014-2020, která se zaměřuje na maximální rozvoj, péči a podporu nadaných od předškolního věku až po celoživotní vzdělávání.
- Rámcové vzdělávací programy pro předškolní, základní, gymnaziální a střední odborné vzdělávání, které se vyjadřují k výukovým metodám a organizační formám pro rozvoj nadání a všechny školy je mají mít ukotveny ve školním vzdělávacím programu;

2.3 Charakteristika nadaných

„Nemám žádné zvláštní nadání. Jsem jen vášnivě zvědavý.“

Albert Einstein

Nadané dítě má určitě specifické osobnostní rysy a i přesto, že tyto osobnostní rysy nadaných byly předmětem několika studií, nelze sestavit všeobecný obraz jedince. Můžeme však popsat několik společných charakteristik, které mohou signalizovat nadání. Podle Winebrennerové (2001) budou uvedeny charaktery v pozitivní a negativní rovině. V pozitivní rovině jsou extrémně vyspělí v jakékoli oblasti učení a výkonu, také vykazují asynchronní vývoj a mohou být významně napřed v některých oblastech a v jiných oblastech vykazovat věkově adekvátní nebo dokonce opožděný vývoj (např. dokáže číst již ve třech letech, ale ještě v pěti letech si nedokáže zavázat tkaničky u bot), přičemž mají na svůj věk širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev s neuvěřitelnou pamětí. Některé věci se naučí neobyčejně rychle a bez pomoci druhých, zvládají i složitější myšlenkové operace než jejich vrstevníci. Nadaní vykazují výjimečné schopnosti v práci s abstraktními myšlenkami, s minimem konkrétní zkušenosti pro pochopení, také vidí jasně vztahy příčiny a následku, vidí vzorce, vztahy a souvislosti, které jiní nevidí a vždy přicházejí s „lepšími způsoby“ řešení věcí; navrhují je spolužákům, učitelům a dalším dospělým – ne vždy vhodným způsobem. Pracují raději na komplexních a náročných úkolech a jsou schopni přenášet své vědomosti do nových situací a řešení problémů. Mají rádi, pokud se mohou podělit o vše, co vědí, jsou zvědaví ve všem, co se děje okolo nich a kladou nekonečné otázky s nadšením a ostražitostí, ale umí být také velmi horliví, někdy extrémně citliví či vznětliví, protože je dokážou zcela pohltit určitě aktivity a myšlenky. Jejich silná motivace je povzbuzuje dělat věci, které je zajímají (často neobvyklých zájmů) a dělat je vlastním osobitým způsobem, nejlépe samostatně s ohromnou mírou energie, s citem pro krásno, lidské pocity a emoce, zvýšený smysl pro spravedlnost a morálku, fair play a v neposlední řadě doplněný o jejich sofistikovaný smysl pro humor. Naopak v negativní rovině odmítají práci nebo pracují nedbale, jsou nervózní při tempu práce třídy, které považují za nedostatečně aktivní, nebo když nevidí jasný pokrok práce. Vystupují proti

rutinní a předvídatelné práci, protože nerozumí, proč se mají věci dělat určitým způsobem a odmítají se podřídít, jsou netolerantní k nedokonalostem vůči sobě i ostatním. Vůči učitelům a spolužákům mohou vystupovat panovačně a třídní diskusi se mohou občas snažit ovládnout, naopak někdy mohou reagovat přecitlivěle vůči kritice a snadno se rozpláčou. Mohou také nastat situace, že „hrají divadlo“ a ruší své spolužáky, anebo se můžou stát třídním šaškem. (Portešová, online, 2021) řadí mezi charakteristiky nadaných schopnost pracovat s abstraktními symboly, dokáže se orientovat ve slovních a matematických symbolech dříve, než je obvyklé v závislosti na vývoji dítěte. Nadané dítě má velmi dobrou paměť a to již od útlého věku. Vyjímají se v logické, zrakové i sluchové paměti. Informace stačí, když vidí nebo slyší jen jednou a vše si pamatuje. Má smysl pro detail, zaměřuje se na specifickou oblast, ve které má nepřeborné množství znalostí, chtějí znát co nejvíce informací. Nadané dítě rádo čte a tím přirozeně nabývá slovní zásobu a správnou gramatiku. Zvídavost jako velmi běžný jev u nadaného a je nutno být na ni připraven a reagovat. Nadaný preferuje samostatnou práci, vytváří si tak své myšlenky, které různě propojuje a řeší problém. Mají schopnost vytvářet originální myšlenky, jejich vnímání na různé podněty jim dává možnost různě je kombinovat a seskupovat je. Dokáže vytvářet různá nová slovní spojení, což někdy může být humorné. Projevy nadaných, v třídním kolektivu, ale i mimo něj, mohou být velmi různorodé. Pokud jsou tyto projevy chování odhaleny včas, podněcují se a rozvíjejí, nastává velmi rychlý vývoj poznávacích schopností. Naopak pokud je vývoj tlumen, může působit negativně na jedince proti jakémukoli učení.

2.4 Typologie nadaných

Jak už bylo výše uvedeno, každé dítě, tedy i každý žák je individualita a také v každé třídě jsou žáci individualitami s rozdílnými projevy v chování. Pedagog by měl tedy vědět, že projev žáka nadání může mít několik podob a měl by je umět rozeznat. Pomoci mu může šest základních typů nadaných, zpracovaných Bettsem a Neihartovou (1988):

- **úspěšné nadané dítě**, které učitel správně identifikuje, protože má velmi dobré studijní výsledky a poslušné chování.

- **vysoce tvořivé nadané dítě**, které stále vymýšlí, experimentuje a je pro něj obtížné přizpůsobit se pevnému školnímu systému a chování bývá velmi konfliktní.
- **nadané dítě maskující své schopnosti**, které schovává své nadprůměrné schopnosti pro přijetí kolektivem. Tito žáci mají velmi malé sebevědomí.
- **„ztroskotané, odpadlé“ nadané dítě** stojící v opozici proti jakýmkoli školním povinnostem či dospělou autoritou.
- **nadané dítě s určitou vývojovou poruchou**, nejčastěji se specifickou poruchou učení.
- **autonomní nadané dítě**, velmi aktivní a pracuje nejraději samostatně, vystačí si a dokáže si vždy odnést ty nejpodstatnější informace.

2.5 Vyhledávání a identifikace nadaných ve školním prostředí

Abychom mohli nadaného rozvíjet, je třeba jej nejdříve najít, rozpoznat a identifikovat. Přístup k vyhledávání nadaných není přesně specifikován. Při nominaci nadaného by měl učitel vycházet ze znalostí a přehledu o charakteristice, typologii a projevech nadaných, aby mohl včas reagovat a odhalit znaky nadání. Projevy bývají někdy velmi netypické, i přesto se dá shrnout několik společných projevů nadaných. Očekáváním jsou vysoké intelektové schopnosti, např. v českém jazyce vyniká časnými čtenářskými dovednostmi, bohatou slovní zásobou i správným gramatickým vyjadřováním. V matematice se mohou projevy nadání poznat jako velká obliba v číslech, velmi dobrá orientace na číselné ose, logický úsudek a celkově předčasný nástup matematických dovedností (Lazníbatová, 2003). Vybrané projevy je nutné upřesnit, mohou je totiž mít i bystré děti a proto je důležité uvést rozdíl mezi bystrým dítětem a nadaným.

SROVNÁNÍ PROJEVŮ BYSTRÉHO A NADANÉHO DÍTĚTE

(Cvetkovic – Lay, J. 1995):

(Tab. č. 1 – srovnání projevů bystrého a nadaného dítěte)

BYSTRÉ DÍTĚ	NADANÉ DÍTĚ
umí odpovídat	klade další otázky
zajímá se	je zvědavé
má dobré nápady	má neobvyklé nápady
odpovídá na otázky	zajímají jej detaily
je vůdce skupiny	je samostatné, pracuje sám
jednoduše se učí	většinu už zná
mezi vrstevníky je oblíben	vyhledává společnost starších dětí
chápe významy	dělá závěry
přesně kopíruje zadaná řešení	vytváří nová řešení
dobře se cítí ve škole, i ve školce	dobře se cítí, když se učí (něco nového)
přijímá informace	využívá informace
je vytrvalé při sledování	sleduje pozorně
je spokojené s vlastním učením a výsledky	je velmi sebekritické

Proces identifikace podle Klimecké a spol. (2016) je rozdělen do několika fází a nejedná se o jednorázovou záležitost. První fáze tzv. prediagnostiky neboli nominace, který provádí rodič, učitel, dětský lékař nebo vedoucí volnočasových aktivit, případně další osoby s určitými vazbami na žáka. K prvním projevům nadání je vhodné nastavit podporující prostředí a to zejména v rodině a ve škole. Podporují rodina má tak možnost nadání odhalit v předškolním věku dítěte. Škola využívá inovativních didaktických prostředků stimulující žákovi poznávací schopnosti, podporu samostatnosti, tvořivosti a logickému myšlení. Učitelé mohou na základní škole použít běžné identifikační metody, které Kovářová (2009) popisuje. První metoda s názvem společná nominace ze strany spolužáků probíhá tak, že učitel vyzve žáky, aby navrhli tři nejlepší spolužáky, a to takové spolužáky, které vnímají jako nejchytřejší. Nutno podotknout, že mohou navrhnout i sami sebe, říkáme tomu sebe nominace. Učitel, pro udržení zdravého klimatu třídy, může zvolit anonymní nominaci. Další metodou je pozorování. Pozorování znamená pro nominaci nadání proces, který vychází z charakteristik nadaných a je časově i obsahově náročný. Učitel na základě dlouhodobého pozorování zapisuje svá zjištění směrem k nadanému a později může konzultovat s rodiči nebo dalšími pedagogy důvody nominace. Učitel sleduje začlenění žáka v kolektivu spolužáků, emoční zpracování podnětů, schopnost spolupráce, motivace, vytrvalost a zájem o dané téma, úroveň tvořivosti a záměrně žákovi zadává náročnější úkoly. Ale nejen to, učitel k samotnému pozorování, může vyhodnotit i způsob školní práce nadaného, jestli používá navržený postup nebo zvolil jiné nové způsoby řešení úkolu. Rozhovor jako další nominační proces nadání, který mohou učitelé vést buď se samotným žákem či zákonnými zástupci. Cílem rozhovoru je zjistit, jakým způsobem se žák připravuje na vyučování, pokud se pilně připravuje každý den a rodiče žáka zatěžují a kladnou na něj vysoké nároky, je příčina výborných výsledků, nikoli nadání, ale pravidelná a náročná příprava. Méně často využívané jsou metody dotazníkové a didaktických testů. Učitel provede analýzu všech skutečností, které shromáždil a přizve k rozhovoru zákonné zástupce, kteří dokreslí osobnost žáka. V případě, kdy se shodnou na tom, že by se mohlo jednat o nadání, pokračuje druhá fáze diagnostiky. Druhá fáze psychologické diagnostiky přechází na odborné pracoviště, kde je provedena zkušenými odborníky komplexní psychologická diagnostika. Odborné pracoviště pro určení diagnostiky nadání je v České republice školské poradenské zařízení.

2.6 Školská poradenská zařízení

Činnost školských poradenských zařízení (dále jen „ŠPZ“) definuje školský zákon a patří mezi ně informační, diagnostická, poradenská a metodická působení. Mezi ŠPZ patří pedagogicko-psychologické porady (dále jen PPP) a speciálně pedagogická centra (dále jen SPC). Hlavní činností podle Knotové (2014) kromě poradenství, intervence, nápravné péče a prevence, je i diagnostika. K vyšetření a následnému rozpoznání nadání je třeba souhlasu zákonného zástupce a vyjádření školy. Po diagnostice nadaného ŠPZ vystavuje zprávu a doporučení. Doporučení je doručeno zpět škole a jeho cílem je zjistit a definovat speciální vzdělávací potřeby žáka. V doporučení je žákovi navržen adekvátní stupeň a druh podpůrných opatření, aby u žáka docházelo k individuálnímu nastavení vzdělávacích procesů jako maximální podpora v jeho rozvoji. Doporučení je vystavováno zpravidla nejvýše na dva roky.² Popsány jsou úpravy formy a metod výuky, nastavení specializovaných programů nebo integrace v běžném vzdělávacím proudu a další povinné náležitosti podle zákona. (Kovářová, 2005).

² Zákon č. 561/2004 Sb. Školský zákon

3 Nadaný žák v běžné základní škole

V České republice hlavní myšlenka dnešní doby směřuje ke společnému vzdělávání se všemi dětmi. Škola je povinna vytvářet podmínky tak, aby u každého žáka rozvíjela jeho potenciál v maximální míře s ohledem na jeho individuální možnosti. Výuka by tedy měla probíhat takovým způsobem, aby nadaný rozvíjel své znalosti, mohl je uplatit a dále rozvíjel v různých oblastech nadání. Ve školním vzdělávacím programu (dále jen „ŠVP“) škola stanoví podmínky Plánu pedagogické podpory (dále jen „PLPP“) a IVP, zodpovědné osoby v péči o nadání, úpravu vzdělávacího procesu a další (RVP, 2023).³ Pokud je žák nominován učitelem nebo škola obdrží doporučení od ŠPZ, legislativa umožňuje při společném vzdělávání možnost poskytnout mnoho způsobů podpory v závislosti na stupni nadání určené pedagogem či na základě diagnostiky vydané ŠPZ.⁴

3.1 Podpůrná opatření

Podpůrná opatření (dále jen „PO“) jsou stanovena ve vyhlášce č. 27/2016Sb., slouží jako podpora pedagoga k žákovi ve vzdělávání a v různé úrovni vyžaduje úpravu v procesu vzdělávání. Cílem úprav je vyrovnat podmínky v edukačním procesu žáka a podle rozsahu jednotlivých úprav se člení na PO 1. -5. stupně. 1. stupeň PO navrhuje příslušná škola a 2.-5. stupeň navrhuje ŠPZ, přičemž u nadaných se aplikuje do 4. stupeň PO. Základní pravidla pro uplatňování jednotlivých stupňů opatření vychází z vyhlášky č. 27/2016 Sb. a náleží všem žákům se speciálně vzdělávacími potřebami (dále jen „SVP“), tedy i žákům nadaným, kteří do této skupiny patří.

1. stupeň PO

V 1. stupni podpory určí sama škola většinou mírné úpravy metod práce. Změny by měl volit pedagog přímo odpovídající žakově potřebě. Zvolené metody práce by měly podporovat rozvoj myšlení, paměti nebo pozorování, preferovat též učební styl žáka. Pedagog směřuje k obohacení, prohloubení a rozšíření o nové poznatky k danému tématu. Nijak výrazně se nemění učebnice či učební pomůcky a PO 1. stupně nenáleží finanční podpora. Všechny změny může učitel zaznamenat do Plánu pedagogické podpory (dále jen „PLPP“) a následně změny vyhodnocovat.

3 Rámcová vzdělávací program pro základní vzdělávání

4 Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

2. stupeň PO

Ve druhém stupni podpory, který navazuje na první stupeň, je možné využít individuální či skupinovou práci, stáže na odborných pracovištích na podporu a rozvoj vědomostí k čemuž se mohou přidat i praktické zkušenosti. Nepředpokládá se úprava výstupů ŠVP, ovšem návrh na IVP může od ŠPZ být doporučen. IVP vypracovává škola a je tedy možný předpoklad pro obohacení dílčích výstupů v dané činnosti nad rámec učiva ovšem zpravidla u mimořádně nadaného žáka. Žákovi je možné zprostředkovat občasnou výuku ve vyšších ročnících. Učitel může využít k výuce speciální učebnice a pomůcky, softwarové vybavení, nebo IT vybavení. Ve 2. stupni PO náleží normovaná finanční podpora.

3. stupeň PO

Ve 3. stupni PO je umožněn vzdělávací program nad rámec výstupu ŠVP v určitých předmětech na základě zpracování IVP podle návrhu ŠPZ. Učitel klade důraz na maximální dosahování výstupů. K výuce může žák využít speciální učebnice a pomůcky, softwarové vybavení, IT vybavení s přístupem k internetu. Dále se může žák v některých předmětech, a to i dlouhodobě, vzdělávat ve vyšším ročníku. Ve 3. stupni PO náleží normovaná finanční podpora.

4. stupeň PO

PO 4. stupně jsou určena žákům vyžadující mimořádný individuální přístup a vzdělávat se nad rámec ŠVP rozšiřováním a prohlubováním učiva, např. za pomoci dalších pedagogických pracovníků či expertů z dané oblasti. Ve 4. stupni PO náleží normovaná finanční podpora.

5. stupeň PO

PO 5. stupně se nadaným neposkytuje.

3.2 Plán pedagogické podpory a individuální vzdělávací plán

Plán pedagogické podpory

Základní škola má v plné kompetenci použít jako nástroj podpory nadání PLPP. Cílem PLPP je přehledně a oficiálně zaznamenat podporu pro rozvoj nadání žáka, kterou poskytl

škola. PLPP je zařazena jako PO 1. stupně v rámci běžného provozu školy, sestavuje je jí třídní učitel a pracovník poradenského pracoviště pověřený vzdělávání žáků se SVP, nejčastěji školní speciální pedagog nebo výchovný poradce. Třídní učitel nejprve informuje kolegy a vyžádá si jejich názor, následně informuje zákonné zástupce žaka a žaka přímo o svém záměru změn v procesu vzdělávání. PLPP škola pravidelně vyhodnocuje a nejdéle do tří měsíců vyhodnotí, zda-li PO vedou ke stanovenému cíli a pokud ne, doporučí učitel návštěvu ŠPZ.

Individuální vzdělávací plán

Doporučení ke vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu, vydává ŠPZ ve spolupráci se zákonnými zástupci, pokud je změna v organizaci výuky a obsahu vzdělávání vyžadována vzhledem k žakově úrovni znalosti a vědomostí. Na žádost zákonných zástupců, kterou doručí řediteli školy a ředitel žádosti vyhová, je žák vzděláván podle IVP. IVP musí být školou zpracován nejdéle do jednoho měsíce a stává se závazným dokumentem pro vzdělávací potřeby žaka. IVP je sestavován většinou na jeden rok a průběžně během roku se vyhodnocuje, případně se mohou jednotlivé náležitosti upravit či doplnit podle zjištěných skutečností (Šedá, 2009). Způsob zpracování IVP vychází z § 3,4 vyhlášky č. 27/2016 Sb.⁵ Měl by zohledňovat školní vzdělávací program a alespoň obecně popsané zabezpečení výuky. Zároveň by při zpracování dokumentu mělo být přihlíženo k psychologickým závěrům vyšetření žaka a informacím zákonných zástupců či žaka samotného. Obsahem IVP, která je součástí žakovy dokumentace ve školní matrice, je vymezení druhu a stupně podpůrných opatření, identifikační údaje nadaného, informace o spolupráci zákonných zástupců, cíle časové a obsahové rozvržení učiva a úprava a výstup vzdělávání nebo způsob a plnění úkolů. Nezbytnou součástí IVP je také seznam pomůcek, učebních a didaktických materiálů pro výuku žaka. Za zpracování IVP zodpovídá ředitel a musí jej naplňovat všichni učitelé, kteří nadaného vzdělávají. Kontrola naplňování IVP je prováděna jednou ročně ŠPZ ve spolupráci se školou. (MŠMT)

⁵ Vyhláška č. § 3 a 4 vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

3.3 Metody výuky

Pojem metoda je odvozený z řeckého slova „meta hodos“, což bychom mohli přeložit jako cesta k cíli, jde o postup, návod nebo způsob jakým jedinec pracuje, aby dosáhl určitého poznatku. Zvolením vhodných metod výuky, a tím vytvoření vhodného edukačního prostředí, učitel podpoří individuální vzdělávací potřeby žáka s cílem motivovat k samostatné a tvořivé činnosti (Čapek, 2015). K dosažení žákovy motivace a stimulace Jurášková (2003) doporučuje **metody objevující neboli heuristické** – nové učivo jako problémová úloha. „*Učitel na rozdíl od tradičních postupů žákům poznatky přímo nesděljuje, ale vede je k tomu, aby si je samostatně osvojil, přičemž ovšem jim, zejména na začátku, pomáhá, radí a jejich objevování řídí a usměrňuje*“ (Maňák, Švec, 2003, s. 113), dále **metody vícepodnětové** – úkol nastaven tak, aby žák využil své nadání a byla splněna různorodost podnětů a **metody samostatné práce** – žák musí vyřešit úkol samostatně, nastává maximální stimulace žákovy potenciálu. Mezi další metody používané u nadaných žáků řadí (Baše, 2016)⁶ **metody inscenační a badatelské** (pozorování, manipulace, experimenty, výzkum, úlohy rozvíjející odhad, **metody diskusní, brainstorming/brainwriting, metody kritického myšlení** – volné psaní, I.N.S.E.R.T., klíčová slova, pětilístek, kostka, projektová výuka a didaktické a jiné hry – pexeso, logico, lotto, dáma, šachy, Double, sudoku, rébusy, křížovky, doplňovačky, osmisměrky, slovní hádanky a další.

3.4 Formy výuky

Aby mohl učitel efektivně pracovat s nadaným, je nutné přidat ke správně zvoleným metodám učení také úpravu forem výuky. Změna by měla nastat jak obsahově, v organizaci, tak i v metodologické podobě. Ve vzdělávání používáme přístup **akcelerace (urychlení) a enrichment (obohacení)**. Knotová (2014, s. 140) uvádí několik forem akcelerace, například ten, který umožňuje **rychlejší způsob vzdělávání**, nebo **rychleji se vzdělávat pouze v některých předmětech**, dále také možnost **zahájit vzdělávání o stupeň či několik stupňů výše**, než odpovídá žákův věk. Tyto formy můžeme v praxi uplatit podle Fořtíkové (2009, s. 36) tak, že rychlejším způsobem vzdělávání rozumíme

⁶ Časopis Školní poradenství v praxi.

třeba **předčasný vstup do základního vzdělávání před dovršením věku šesti let nebo přeskokováním ročníků**, to jsou tzv. rychlíkové třídy, kdy se šestiletý program zúží na čtyřleté období.

Další možností, jak můžeme využít nabídku výuky pro nadané je studium, které si žák organizuje sám z hlediska časového, obdrží studijní materiály a **samostatně pracuje na zadaném úkolu**. Celoroční docházka také nabízí žákovi rozvoj, kdy **žák navštěvuje školu o víkendech i prázdninách**. Žák má také **možnost spolupracovat s odborníkem** v určité oblasti, případně může mentoring navázat na kurzy vyšší intelektové úrovně, ať už se jedná o učitele v rámci školy či mimo školu.

Všechny uvedené možnosti jsou nabídkou k rozvoji, ale také mohou okolo tohoto typu vzdělávání panovat obavy, jak ze strany učitelů, tak hlavně rodičů, které se týkají jak z hlediska emočních, tak sociálních negativních dopadů na žáka. Pokud nadaný například využije možnost přestoupit do vyššího ročníku, musí se žák vyrovnat nejen s novým prostředím, ale také přizpůsobit tempu výuky a to vyžaduje velké úsilí. Vypořádat se s věkovým rozdílem se svými novými spolužáky a emocionálně jim rozumět, je velmi obtížné a vytvořit si tak nové přátelství může být nelehká výzva, která může vést při nezdaření k izolaci jedince a omezení v sociálním rozvoji (Straka, 2016). Z důvodu zvyšující se nárokům na výkon ve škole, má žák méně času na své aktivity a koníčky to vše může též vyústit v problémy třeba i v pozdějším věku.

Na rozdíl od akcelerace, která proces učení zrychluje, druhý přístup má za úkol žáky obohacovat v jejich dosavadních znalostech. Procházka (2014) uvádí, že k obohacení může docházet formou **účasti na soutěžích, exkurzemi, zapojením externích odborníků do výuky nebo využití informačních technologií**. Rozšířit znalosti, objevit nové zájmy či dovednosti za hranici běžného učiva prohloubením nebo nabídnutím nového tématu, to umožňuje od nejnižší úrovně až po změnu školního vzdělávacího programu. Důležitý aspekt z hlediska emočního vývoje pro žáka má v tomto způsobu učení to, že žák zůstává po celou dobu studia ve své kmenové třídě se svými vrstevníky a tedy nepřekračuje ročník. Při výběru z různých výše uvedených možností musí učitel vycházet z doporučení od PPP, ale také důležité jsou potřeby a osobnost žáka i postoje zákonných zástupce (Novotná, 2012).

3.5 Učitel a nadaný žák

3.5.1 Osobnost učitele

Učitelé svým přístupem mohou ovlivňovat osobnost každého žáka, jeho postoje i chování v dalším životě. Nadaní, kteří mají specifické projevy chování a vnímání, je učitel obzvlášť velmi důležitou součástí ve výchově a vzdělávání. Škrabánková (2012, s. 48), uvádí, že nadaný vnímá a klade velký důraz na všechny podstatné vlastnosti učitele a to ať se jedná o klady i zápory, proto je osobnost učitele tak důležitá. Podle Stehlíkové (2018) proces vzdělávání a samotní nadaní vyžadují znalého učitele, který bude žákům oporou. Učitele otevřeného a zapáleného pro svůj předmět, který může svým nadšením povzbudit žáky k dalšímu bádání a chtění získat a objevit nové informace a tím rozvíjet své vědomosti. Učitel, který je empatický, umí naslouchat, váží si žáků i sebe samého a umí přiznat chybu je učitel přirozeně respektující a uznávan, se kterým žáci velmi rádi a ochotně pracují a naslouchají mu. Velmi podobně uvádí charakteristiku učitele Laznibátová (2003), pro kterou je důležité, aby každý ideální učitel měl odborné znalosti, profesionální přístup, zapálenost a zájem o dané téma. Pedagogický slovník (2009) uvádí, že učitel je základem pro vzdělávání a je zodpovědný za celý edukační proces od přípravy, po řízení, organizaci a jeho výsledky. Naopak Jurášková (2006, s. 121) považuje před odborným přístupem spíše empatii, toleranci, projev ocenění a podporu pro neobvyklé a nové možnosti a způsoby řešení úkolů. Najdeme mnoho charakteristik pro ideálního učitele, ale z pohledu sociálního nelze „ideál“ najít, protože jeden učitel může být ideálním pro jednoho žáka, ale pro druhého ne. Co by ale mělo být pro všechny učitele stejné, vyvíjet úsilí k rozvoji nadání a motivaci žáků k maximálnímu výkonu i v činnosti, ve kterých nemají mimořádné nadání.

3.5.2 Zásady učitele pro práci s nadaným

Výuka v heterogenním prostředí sebou nese změnu i ve vzdělávání. Učitel může využívat dosud známé metody a formy, které musí ale lépe plánovat a to tak, aby se daly využít nejen pro průměrné žáky, ale pro všechny žáky, tedy i pro nadané nebo naopak slabé (Gillnerová, 2012, s. 57). Učitel může tohoto dosáhnout podle Šimka (2011) dodržováním

a uplatňováním několika zásad. Učitel může umožnit žákovi **pracovat rychlejším tempem**, tedy pokud žák dokončí zadaný úkol, je vhodné, aby měl učitel připravenou další aktivitu. Nadání také velmi často chápu učivo již ve fázi evokace, a tedy není potřeba delšího vysvětlování, spíše umožnit žákovi v rámci daného učiva postup dopředu, **alternativní obsah nebo nabídnout zajímavosti**, případně **zařadit náročnější stupeň daného tématu**. Samozřejmostí je připravenost žáka na náročnou práci a tím vést žáka k nezávislému řešení úkolu či projektu, které může mít i několik správných řešení. Tyto úlohy mají v oblibě žáci mající vysokou úroveň tvořivého myšlení. Tvořivé myšlení rozvíjí obrazotvornost, produktivity v jakýchkoliv předmětech a také různým způsobem ztvárnění kreslení, psaní či dramatizace. Zpestřením ve výuce může být pro nadané také setkání a **spolupráce s dětmi podobných zájmů i úrovně znalostí a schopností**. Velmi dobré rozvíjení učení je tzv. **zkušenostní učení**, které je založeno na aktivní účasti žáka. Výsledkem je přenesení znalostí do praktického života každodenních zkušeností. Nadání se snadněji rozvíjí, pokud žák vidí souvislost s realitou nebo návazností na další činnosti. Je vhodné zaměřit se u žáka přesně na oblast či oblasti, ve kterých vykazuje nadání, protože zájmem samotného žáka docílíme snadnějšího nabytí vědomostí a čím dříve žák začne, tím lépe.

3.5.3 Přístup učitele k nadaným

Vysoké požadavky na profesní dovednosti učitele jsou kladeny odněpaměti a pro nadané to platí dvojnásob a nejen to. Důležitou součástí jsou osobnostní rysy jedince, ale také schopnost zvládnout různorodé činnosti. Edukační prostředí vyžaduje k samotné výuce nadprůměrné intelektové schopnosti zaměřené podle vyučovacích předmětů, dále je třeba mít sociální a emocionální inteligenci pro správné a včasné odhalení změn u jednotlivců či celé sociální skupiny, třídy. Integrita osobnosti, která velmi napomáhá zdravému klimatu ve třídě. Učitel by měl být odolný a flexibilní vůči některým situacím a vystupovat sebedůvěrně i přesto, že nadaný může mít větší znalosti o daném tématu, měl by si učitel zachovat autoritu. Učitel, který má dostatek energie ke zvládnání nečekaných situací a je připraven vést žáky k aktivitě a tvořivosti (Gillernová, 2012 s. 52). V profesi učitele se dá předpokládat souhrn několika dovedností. Ch. Kyriacou (Gillernová, 2012, s. 53) sepsala profesní dovednosti:

- plánování a příprava – výběr obsahu učiva, cíl, realizace, aktivity,
- samotná realizace – zapojení všech žáků do výuky a splnění cílů,
- řízení celého vyučování,
- rozvíjet příznivé klima třídy,
- udržení pravidel školní práce a kázeň,
- hodnocení prospěchu,
- reflexe vlastní práce.

Tyto dovednosti mohou být cestou k úspěšné výuce i nadaných, samozřejmě záleží na učiteli, žácích a konkrétní situaci. Pomoci v edukačním procesu nadaných mohou i principy, které uvádí (Svět nadání, 2018) Americké psychologické asociace, sestaveny na základě odborných a vědeckých výzkumů. Prvních osm principů se týká vývoje vztahu myšlení a učení v dětském věku. Prvním principem je růstové nastavení mysli a znamená, že učitel nebo i rodič, by měl podpořit dítě již od útlého dětství, ochotu pracovat na úkolech, které mohou být pro žáka náročné nebo mohou být řešeny s určitými překážkami. Toto nastavení činí žáky silnějšími, protože nadaní mají pro svůj vysoký intelekt očekávání splnění úkolu bez většího úsilí a pokud narazí na překážku, ztrácí motivaci úkol dokončit. Učitel by měl mít povědomí o tom, jak žák posuzuje své schopnosti a případně jej podpořit. Druhý princip je význam předchozích znalostí, učitel by měl znát před samotným vzděláváním úroveň dosavadních vědomostí a na jejich základě pak připravovat obsah, rozsah i tempo učiva, výsledkem je rovnováha mezi schopnostmi a obtížností a tempu úkolu, což zvyšuje efektivitu ve výuce. Třetí princip, omezená platnost stadiálního vývoje apeluje na skutečnost, že žák potřebuje k rozvoji nadání podněty a správnou stimulaci v odpovídající úrovni intelektu, proto by měl učitel hledat vhodné prostředí bez ohledu na věkový rozdíl. Kontext učení jako čtvrtý princip zdůrazňuje velmi dobrou techniku zpracování nových informací a okamžitou aplikaci do nové situace. Je žádoucí nadaným nabízet hlouběji nastudovat danou problematiku a povzbudit je do hledání možných souvislostí a propojení. Význam praxe neboli praktický nácvik jako další z principů efektivní výuky nadaných se zaměřuje na přenos a uložení informací z krátkodobé paměti do dlouhodobé a k tomuto procesu by měl učitel pomoci praktickou činností. Zpětná vazba je jako nezbytná součást každé činnosti. Nadaní, ale nejen nadaní, potřebují pravidelnou,

srozumitelnou a jasnou reakci, která vede k motivaci, přiznání chyby nebo nasměrování. Učitel by neměl opomenout učit žáky seberegulaci – kontrola, pozornost, plánování, cíl, to vše usnadní činnost učení žáka. Tvořivost jako další princip, který učitel může rozvíjet formou menších výzkumných projektů. Vnitřní i vnější motivace žáků, jako jeden z nejdůležitějších aspektů učení. Učitel by měl zohlednit zájem žáka a podle možností nabídnout i téma, které není ve škole vyučováno. Cíl směřující k dokonalému zvládnutí úkolu řeší důležitost učit žáky stanovit si cíl nebo cíle, ale také připravit žáka na situaci, že cíl nemusí splnit. V tomto případě je zásadní pochvala k odvedené práci a za vnitřní snahu a úsilí. Učitel by se měl vyvarovat pochvale, která souvisí jen se žákovými schopnostmi. Učitel může mít velká očekávání vůči žákům v oblastech, které žáky baví, naplňují je a mohou v nich projevit vysoké schopnosti. Naopak by učitel neměl mít vysoká očekávání v oblastech, které žák nechce řešit, nezajímá se o ně, protože by to mohlo v žákovi vyvolat stres nebo by mohl být demotivován. Pro zvýšení motivace k plnění úkolů a vnitřní zodpovědnosti je vhodné stanovit hlavní cíl, případně cíle a ty by měly být krátkodobé a jednoznačné a vedou nás k nim dílčí kroky. Nadaní mají tendenci stanovit si náročné a dlouhodobé cíle, jedná se o jejich přirozený mentální vývoj, ale může se stát, že budou potřebovat podporu dospělého, protože zjistí, že jejich cíle jsou nesplnitelné nebo nedosažitelné. Sociální kontext hovoří o tom, že učitel zná sociální prostřední žáka a umí i toto zahrnout do přístupu ve výuce. Na to navazují interpersonální vztahy ve škole, a to jak mezi spolužáky, tak i s učitelem, které přímo úměrně ovlivňují proces učení. Učitel pečlivě sleduje vztahy a chování ve třídě, nejen nadaného žáka. Vyvaruje se srovnávání a poukazování na nadání před ostatními spolužáky. Tato situace může v budoucnu vyústit v nepředvídatelnou reakci nadaného, který pro zachování dobrých vztahů, začne záměrně chybovat. Zajistit emoční pohodu nadanému jako další z principů efektivního procesu vzdělávání. Pomoci nadanému s navozováním vztahů nebo vysvětlit pochybnosti o jejich schopnostech, jsou k sobě velmi kritičtí a jsou perfekcionisti. Nadaní žáci mají velmi blízko k dospělým v oblasti sociální i emoční a proto si mohou více rozumět s dospělými nebo staršími spolužáky. Učitel může sledovat tyto oblasti a případně nabídnout pomoc. Učitel má v kompetenci nejen nadaného, ale celý kolektiv třídy, kde musí vytvářet a udržovat dobré klima. Nastavit ve třídě jasná pravidla, zajistit a kontrolovat dodržování

pravidel tak, aby se všichni žáci cítili dobře a mohli maximálně rozvíjet své dovednosti a vědomosti.

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem této práce je zjistit, jakým způsobem učitelé naplňují IVP vycházející z doporučení školského poradenského zařízení. K dosažení hlavního cíle byly stanoveny dílčí cíle, které odhalí zvolené metody výuky, změny ve formách výuky, náročnost a způsob příprav učitele na vyučovací hodiny.

4.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém je zaměřen na vzdělávání nadaných žáků na základní škole. Česká školní inspekce stále považuje rozvíjení nadání u žáků na základních školách za nedostatečné (Pavlas et al., 2022). Výzkum této práce tedy popsal, jaké využívají metody a formy výuky učitelé pro podporu nadaných a jak je aplikují při práci s touto heterogenní skupinou žáků při společném vzdělávacím procesu na 1. stupni základní školy a zároveň, jak se učitelé připravují na samotnou výuku. Tato specifická skupina populace si zaslouží pozornost, nejen pro budoucnost samotného žáka, ale i pro budoucnost celé společnosti.

4.3 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka:

Jakým způsobem naplňují učitelé IVP vycházející z doporučení ŠPZ k rozvoji nadání?

Ke zjištění hlavního výzkumného cíle byla zformulována hlavní výzkumná otázka, která se může zdát být obsáhlá. V obsahu IVP může být mnoho informací ohledně úprav vzdělávacího procesu nadaného. Z hlavní výzkumné otázky vycházejí dílčí otázky, které jsou zaměřeny na detailnější části IVP. První otázka je zaměřena na výukové metody, druhá na výukové formy, které zvolí učitelé při výuce nadaných a třetí, jak se připravují na výuku, všechny tyto aspekty jsou klíčové pro maximální rozvoj nadaných.

Tři výzkumné podotázky:

Jaké používají učitelé výukové metody vycházející z IVP k rozvoji nadání?

Jaké používají učitelé organizační formy výuky k rozvoji nadání?

Jak se připravují učitelé na výuku běžné základní školy s nadaným žákem?

V průběhu celého výzkumu sledujeme výzkumné cíle a otázky, abychom se ujistili, že výzkum směřuje k jejich naplnění. (Švaříček, 2007)

4.4 Metodologie a design výzkumu

Na základě výzkumného problému byl zvolen kvalitativní přístup. Cílem kvalitativního výzkumu je porozumět do hloubky zkoumané skutečnosti (Hendl 2008). Metodou designu byla vybrána případová studie. Případová studie zkoumá podrobně jeden nebo několika málo případů (Švaříček, 2007). Případová studie byla provedena formou rozhovoru se dvěma učitelkami a ředitelkou školy a zároveň speciální pedagožkou, na základní škole ve Středočeském kraji a hlavním úkolem bylo objasnit přístup ke vzdělávání nadaného žáka na běžné základní škole vycházející z IVP.

4.5 Případová studie

Základní škola (dále jen „škola“), kde byl výzkum proveden, se nachází uprostřed malé obce ve Středočeském kraji. Škola byla založena roku 1824 a druhá budova byla otevřena v roce 1910, obě budovy prošly celou řadou oprav a rekonstrukcí. Před čtyřmi lety byla budova školy naposledy rekonstruována a nyní je budova rozdělena do tří propojených budov a nabízí vzdělávání žákům od prvních do devátých tříd. Ve škole je devět kmenových tříd, počítačová učebna, venkovní učebna a jídelna pro výdej svačin. Každá učebna má výškově nastavitelné lavice a židle. Každá třída může využít diaprojektor nebo interaktivní tabuli. Školu navštěvuje 149 žáků. Součástí školy je také školní družina, která nabízí žákům 1. stupně kapacitu 60 žáků. Vyučuje zde 13 kvalifikovaných a 1

nekvalifikovaný učitel, 7 asistentů pedagoga a 2 vychovatelky. Škola se ve svém školním vzdělávacím programu, (dále jen „ŠVP“) zaměřuje hlavně na jazykové znalosti, komunikační dovednosti, výtvarnou činnost, integraci žáků se speciálními potřebami a v neposlední řadě také širokou nabídkou zájmových kroužků. Na škole pracují kroužky sportovní, konverzace anglického jazyka a německého jazyka, výtvarný kroužek, pěvecký sbor, dramatický kroužek, kurzy šití a přípravy na přijímací zkoušky na střední školy z českého jazyka a matematiky. Výchovné a vzdělávací strategie jsou koncipovány tak, aby žákům umožnili osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení, podporovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů. Dále vést žáky k otevřené komunikaci, rozvíjet schopnost spolupráce a k respektu, toleranci a ohleduplnosti k ostatním. Připravit žáky k tomu, aby byli svobodné, ale zároveň zodpovědné osobnosti uplatňující svá práva, ale také plnit své povinnosti. Učit žáka chránit své fyzické, duševní a sociální zdraví a ohleduplnosti k lidem s odlišným kulturním nebo duchovním hodnotám. Přístup školy v průběhu vzdělávacího procesu u žáků se ŠVP respektuje individualitu a potřeby každého žáka, kterou převádí do úprav organizační činnosti, metod i forem výuky. Škola spolupracuje s rodiči i s ostatními poradenskými zařízeními a zohledňuje stupeň i míru znevýhodnění. U žáků nadaných i mimořádně nadaných škola očekává doporučení od PPP, na základě tohoto doporučení vypracuje učitel s rodiči IVP, který umožní rozšiřující základní učivo o náročnější úkoly a úlohy nebo umožní žákovi navštěvovat výuku ve vyšších ročnících. Těmto žákům bude také nabízen rozšiřující program formou soutěží a olympiád s ohledem na jejich nadání. V rámci celodenního vzdělávání může nadaný žák navštívit také některý ze zájmových kroužků.

4.6 Popis výzkumného vzorku

Rozhovory byly vedeny se třemi respondenty, kteří pracují ve zmíněné škole, respondenty znám osobně, proto si je dovoluji v některých rozhovorech neformálně oslovovat, tedy používat tykáni. Rozhovory byly realizovány s každým respondentem individuálně v klidném prostředí školy. Všichni respondenti byli informováni o tom, že veškeré informace, které mi poskytnou, jsou anonymní a budou použity pouze pro výzkum bakalářské práce. Proto také nebudou použita jména, ale označení respondentů:

Charakteristika respondentů

(Tab. č. 2 – charakteristika respondentů)

Respondent	Přezdívk	Délka praxe	Obor	Vzdělání
Třídní učitelka	TU	20 let	1. Stupeň	VŠ Mgr.
Učitelka Aj	U	3 roky	Aj a Fj	VŠ Mgr.
Ředitelka školy a zároveň speciální pedagog	Ř	22 let	SPPg	VŠ Mgr.

Jedním z hlavních respondentů je třídní učitelka nadaného. Třídní učitelka vystudovala pedagogickou vysokou školu v Plzni se zaměřením na 1. stupeň základní školy a ve školství pracuje 40 let. Nadaného vyučuje hlavní předměty český jazyk, matematiku, přírodovědu a vlastivědu, ve kterých také žák vykazuje nadání. Druhý respondent je učitelka anglického jazyka, která pracuje ve školství 3 roky a poslední respondent zastřeší rozvoj nadání z trochu jiného pohledu, ředitelka školy a zároveň speciální pedagog s praxí ve školství více než 40 let.

4.7 Kazuistika chlapce

Jako strategie výzkumu byla zpracovaná kazuistika chlapce. Pro zachování anonymity bude chlapec pojmenován „Mirek“. Desetiletý chlapec Mirek, navštěvující pátou třídu základní školy, narodil se plánovaně, průběh těhotenství matky a porod byl bez komplikací. Tělesný i psychický vývoj je přiměřený věku, chlapec prodělal běžné dětské nemoci. Žádné vážné úrazy, ani onemocnění dosud neprodělal. Chlapec pochází z úplné rodiny. Bydlí s rodiči a o tři roky mladší sestrou v rodinném domku na vesnici. Matka vystudovala vysokou školu zemědělskou a otec je vyučen truhlářem. Do mateřské školy byl chlapec přijat ve třech letech. V předškolním věku bylo tiché, ale přátelské dítě, bez potíží v chování. Ke vzdělávání na základní školu nastoupil v šesti letech, ve škole bylo též bez obtíží v chování, z počátku spíše tichý žák. V kolektivu je oblíben a vyhledáván pro

skupinovou hru. Rád hraje na klavír a zpívá. Chlapce čekají přijímací zkoušky na osmileté gymnázium, na které se pilně a svědomitě připravuje.

4.7.1 IVP

Žák byl poprvé vyšetřen v PPP již ve druhé třídě, přičemž současný stav vyšetření označil žákovo nadání podpůrných opatření 3. stupně a následné vzdělávání podle IVP. Podle IVP je aktuální intelekt chlapce v pásmu vysokého nadprůměru, s výraznou akcelerací rozumových schopností, zejména v oblasti matematického myšlení, slovní zásoby, rychlosti zpracování podnětů s vyspělými vyjadřovacími schopnostmi. U chlapce přetrvává sklon ke zvýšené sebekritice. Předměty, pro něž byl žák identifikován jako nadaný, jsou český jazyk, matematika, vlastivěda, přírodověda a anglický jazyk. V těchto předmětech bylo PPP navrženo několik úprav a to zejména změny v metodách výuky, obsahu vzdělávání organizace výuky a způsobu zadání, plnění a ověřování vědomostí a dovedností. Ve všech uvedených předmětech podle doporučení, by měla úprava metod výuky zahrnovat kritické myšlení, podporovat samostatné myšlení, variovat obtížnost úkolů, nabízet samostatnou práci na individuálních úkolech, vybírat přiměřeně náročné úkoly, na kterých může chlapec pracovat v době, kdy ostatní opakují učivo, zadávat tvořivé úkoly, projekty a individuální prezentace. Úprava obsahu vzdělávání se týká též uvedených předmětů, zejména však především předmětu matematiky, která umožňuje obohacování učiva nad rámec předmětů a vzdělávací oblastí školního vzdělávacího programu. Doporučeno je prohlubovat a rozšiřovat o další informace, nabízet nové rozšiřující podněty. V matematice je možné využít práci s pokročilejší učebnicí a variovat obtížnost úkolů. Aplikovat v přímé výuce strategické, logické hry a vybírat zajímavější a náročnější úkoly. Učitel by neměl vyžadovat mechanické opakování. V hodinách českého jazyka je vhodné pracovat s textem, s informacemi, rozvíjet všeobecný přehled a informovanosti s přesahem do dalších předmětů. Změny v organizaci výuky nadaného PPP navrhuje výuku v rámci kmenové třídy, kombinace samostatné práce s prací skupinovou, využívat portfolio doplňkových úkolů a podpora žáka v rozvoji znalostí a dovedností v oblastech jeho zájmu. Učitel by měl nabízet žákovi pokročilejší úkoly pro starší žáky a dbát na zdůraznění, že jde pouze o vyzkoušení si úkolů vyřešit. Neklást na žáka tíhu očekávaného výsledku. Učitel by

měl společně s žákem pracovat na schopnosti reálného sebehodnocení, co se zdařilo a naopak, kde je prostor pro zlepšování. Při výčtu všech změn ve vzdělávání by učitel neměl opomíjet práci s emocemi u žáka z důvodu zvýšené sebekritiky a jejich vhodném zpracování a hledat způsoby odreagování. Mezi pomůcky a učební materiály všech předmětů PPP zařadila Koumáka pro 5. ročník encyklopedie, notebook nebo matematiku – prof. Hejného.

4.8 Sběr dat

Pro sběr dat tohoto výzkumu byl použit polostrukturovaný rozhovor, který se využívá podle mnoha autorů pro kvalitativní metodu výzkumu (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 13). Polostrukturovaný rozhovor podle Armstronga (2015, s. 650) a Miovského (2006) vymezuje danou oblast výzkumu a k této oblasti otázky, které mají být zodpovězeny. Tazatel má otázky připraveny a může je klást v průběhu rozhovoru v různém pořadí, případně doplňovat jejich obsah. Výhodou rozhovorů jsou získané informace od respondentů, kteří jsou sami součástí výzkumné oblasti a je tak přesnější poznání zkoumaných skutečností. Švaříček a Šedřová (2007) popisují hloubkový polostrukturovaný rozhovor takto: „*Cílem hloubkového a polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.*“

5 Analýza a interpretace dat

Ve výzkumu byly připraveny k jednotlivým rozhovorům soubory otázek rozdílné pro třídní učitelku, učitelku anglického jazyka a jiné otázky pro ředitelku, která je zároveň i speciální pedagog, přičemž některé otázky se vzhledem k charakteru práce vyučujících a zaměření výzkumu shodují. Všechny otázky směřovaly k nadanému žákovi a k jeho celkovému rozvoji nadání. Pro fixaci dat byla použita metoda audiozáznamu a poté byly rozhovory přepsány do písemné podoby k podrobné analýze, to vše s informovaným písemným souhlasem každého respondenta.

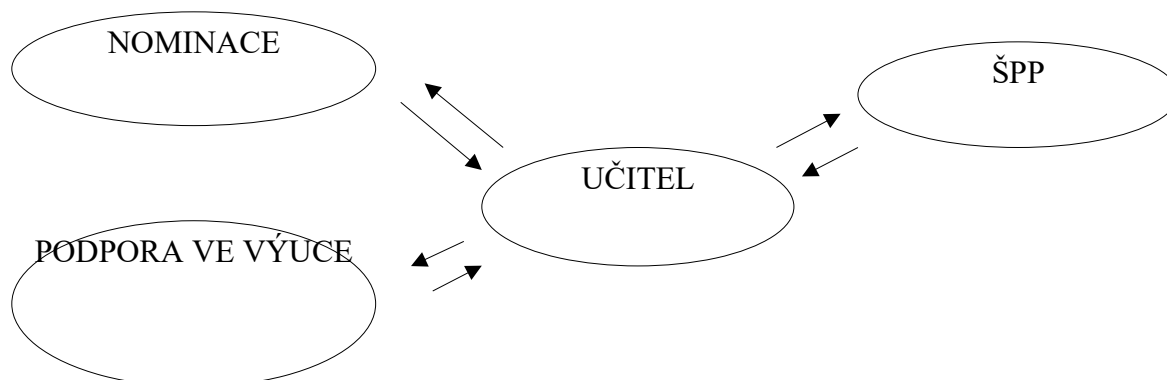
5.1 Otevřené kódování

Podle Miovského (2006) „*kódování je procesem, v němž neagregovaná data (prvotní, autentickou podobu záznamu dat) převádíme do datových segmentů (jednotek), s nimiž je možné dále pracovat. V tomto procesu identifikujeme nebo přiřazujeme těmto segmentům názvy.*“ Analýza výzkumu je rozdělena do několika fází, a to od příprav na rozhovory, až po realizaci rozhovorů, transkripci dat, otevřeného kódování, analýzu dat a výsledky. Na začátku, byly pečlivě připraveny soubory otázek, po důkladné přípravě na jednotlivé rozhovory, proběhla realizace samotných rozhovorů, které byly nahrávané na diktafon, v následném kroku byla provedena transkripce dat, tedy doslovně přepsaná data do textového dokumentu. Soubory transkripce jednotlivých respondentů byly nahrány do počítačového softwaru MAXQDA, (dále jen „MAXQDA“) určený pro analýzu kvalitativních dat a vytvořený postupně u jednotlivých částí textu desítky kódů, které byly často upravovány.

...	oblast nadání	9	TU: No tak nadaného žáka mám jen je
	nominace		třídě. Měl úplně jiné logické myšlení,
	logika		že až encyklopedické vědomosti, např
	všeobecný přehled		podobné věci, které se vymykaly vědc
	encyklopedické vědomosti		
	oblast nadání	10	T: Kolik žáků jsi za svou dlouholetou
	přístup k nominaci		
	typ žáka	11	TU: No právě toho jednoho jediného,
	oblast nadání	12	T: Ve kterém věku bylo odhaleno žáka
	věk nominace nadaného		
	oblast nadání	13	TU: Žákovi bylo osm let.
	oblast nadání	14	T: Jakým způsobem bylo žákovo nadá

Obr. č. 4 - Ukázka z MAXQDA – otevřené kódování textu

V MAXQDA byly důkladně vybrány části a k nim přiřazeny kódy někdy podle jednotlivých slov, podle slovních spojení nebo podle významové podobnosti. Následně byly jednotlivé kódy zařazeny do kategorií a byly vytvořeny čtyři výchozí kategorie, školní poradenské pracoviště, nominace, učitel a podpora ve výuce. V návaznosti na zvolenou metodou kvalitativního výzkumu jsou výsledky zpracovány technikou „vyložení karet“, což podle Švaříčka (2007) znamená, že jsou jednotlivé kódy seskupeny do kategorií a jsou vytvořeny takové kategorie, které na sebe vzájemně navazují. Jejich vzájemné působení lze vyjádřit graficky:

Obr. č. 5 – Grafické znázornění souvislosti kategorií

5.2 Interpretace dat

Kódy byly po několika úpravách sloučeny analytickou metodou případové studie vyložení karet, seskupeny do čtyř kategorií na základě podobnosti a prostřednictvím jevů, které nám objasní odpovědi na dílčí výzkumné a hlavní výzkumnou otázku.(Mioviský, 2006).

Kategorie:

1. Učitel
2. Nominace
3. Podpora ve výuce
4. Školní poradenské pracoviště

Učitel

Učitelky se jednoznačně shodnou na podpoře a rozvoji žákova nadání. (U) zdůrazňuje individuální přístup, který vnímá jako zásadní a zaměřuje se na smysluplnou práci, která je v souladu s tématem výuky a pro žáka má smysl, aby to nebylo jen o práci navíc. (U) „... *nenechat žáka jen tak proplouvat, ale rozvíjet*“ Zaměřuje se také na zpětnou vazbu, která má žákovi pomoci udržet správný směr v řešení úkolů a pomáhá k dosažení cílů, to doporučuje i ŠPZ. Zásadně odmítá, nechat žáka „...*být a myslet si, že vše umí a nepotřebuje žádnou pozornost.*“ Pro (TU) je efektivita rozvoje nadání důležitým přístupem přiměřené obtížnosti zadaných úkolů. Nabízí žákovi takové možnosti, aby byl spokojen, naopak zvolený způsob frontální výuky hodnotí (TU) jako velmi nevhodný a pro žáka nepodporující v rozvoji jeho nadání. Individuální přístup je velmi náročný na přípravu k výuce a učitelé nedokážou odhadnout, kolik času věnují přípravě v porovnání s jinou třídou bez nadaného. Pro učitele se doba příprav také odvíjí od tématu vyučovací hodiny nebo předmětu. (TU) si je vědoma, že musí Mirkovi nabízet přiměřeně náročnou práci, protože pak se Mirek při výuce nudí a to vnímá (TU) jako „...*mrhám tím jeho talentem a nadáním, což nechci...*“ *Chci zatížit všechny žáky stejně a spravedlivě.*“ Pro (TU) je podstatné podpořit všechny děti, jak děti slabší, tak i nadaného Mirka a znamená, přípravu v několika úrovních náročnosti.(U) při přípravě vychází z potřeb, nejen Mirka, ale i jiných šikovných žáků ve třídě, kteří pokud je pro ně téma jednoduché, mohou si zvolit samostatnou práci v nižší úrovni než Mirek. Mirek je vzděláván podle IVP. IVP sestavuje třídní učitelka a vyhodnocuje dvakrát ročně, v pololetí a na konci školního roku osobně

s (U). S rodiči vyhodnocuje IVP (TU) každé tři měsíce prostřednictvím elektronického komunikačního zdroje. Též takto uvedeno v IVP. Podle (Ř) je vyhodnocení IVP zaměřeno na uvedené předměty a zákonné zástupce u samotného vyhodnocení by měl být přítomen i samotný žák.

Nominace

Škola se k nominaci a podpoře nadání staví spíše pasivně, „...jelikož těchto dětí je poskrovnu.“ (Ř). K nominaci žákova nadání učitelé na zmíněné škole vychází ze svého pocitu a úsudku, nevyužili ani žádné školení či nadstavbové studium týkající se oblasti nadání. (Ř) školy za nadaného považuje takového žáka, „...který vlastně má potvrzení z PPP, nemůže to být z jiného pracoviště, jo pouze z poradny..., na škole není vyvíjena žádná větší aktivita k nominaci, ani k podpoře nadaných od vedení školy, protože (Ř) se setkala s identifikovaným nadaným za svojí dlouholetou praxi „... jednou jedinkrát vyloženě s žákem, který teda má podpůrné opatření právě tady z toho důvodu, že je mimořádně nadaný.“ (Ř) Stejně tak, uvedla i (TÚ), že za svoji praxi se s nadaným setkala jen jednou. (TÚ) odhalila žákovo nadání ve druhé třídě, tedy zhruba v osmi letech, protože si všimla, že jeho vědomosti začaly vyčnívat. V první třídě žák občas věděl informace, které byly nadstandardní, ale protože byl velmi zamlklý a tichý, k nominaci potřebovala (TÚ) dostatek času. Po vlastním přesvědčení, že by se mohlo jednat o nadání, kontaktovala zákonné zástupce a oznámila jim, že dle jejího úsudku je jejich syn nadprůměrně nadaný a doporučila vyšetření v PPP. Vyšetření žáka potvrdilo intelektový výkon v pásmu vysokého nadprůměru, výraznou akceleraci rozumových schopností, zejména v matematickém myšlení, slovní zásoby a rychlosti zpracování podnětu. Mirkovo nadání se projevuje v českém jazyce, matematice, vlastivědě, přírodovědě a anglickém jazyce. Velmi podobně popsala výrazné schopnosti žáka i (TÚ) „...jeho výraznou a silnou stránkou je matematika.“ „...a výrazné i logické myšlení a všeobecný přehled, řekla bych až encyklopedické znalosti...“ a konkrétně popsala, že Mirek „...v první třídě při prvouce věděl, přesně kolik kilometrů má vzdálenost Slunce od Země a podobné věci, které se vymykaly vědomostem, které by měl mít běžný prvňáček.“ a „... velmi dobře si pamatoval letopočty, čísla, vzdálenosti, má přehled z fyziky, chemie nebo zeměpisu.“ (U) se dozvěděla

o žakově nadání v průběhu školního roku, zhruba asi dva měsíce od jeho začátku. Žák přešel na IVP a o tom byla (U) informovaná od (TÚ).

Podpora ve výuce

Škola nenabízí aktuálně žádné nepovinné předměty, jen zájmové činnosti, které jsou na 1. stupni dané školy zaměřeny výtvarně, sportovně, dramaticky či zpěv. Mirek tuto nabídku aktivit nevyužil. Nabídka volnočasových aktivit je podpořena ŠVP. Konkrétní Mirkova podpora k povinným předmětům je uvedena v doporučení o vzdělávání z PPP a navržena podle IVP se stanoveným 3. stupeň podpůrných opatření. Především je v IVP kladen důraz na podporu samostatnosti, kterou učitelé aplikují formou individuální formy práce, dále nabízet tvořivé úkoly, individuální prezentace, projekty a volit adekvátní obtížnost úkolů, kterou zmiňují i učitelé. TU volí metody vycházející z IVP, ale také podle efektivnosti a aktuální situace z výuky, používá „... běžně známé metody pro celou třídu, například vysvětlování, práce s textem, rozhovor, předvádění a pozorování, práce s obrazem, instruktáž, vytváření dovedností, napodobování, manipulace a experiment...“ IVP také doporučuje práci s textem, převážně pak aby byla využita v hodinách českého jazyka k rozvoji všeobecného přehledu i s přesahem do dalších předmětů, čehož využila (TU) do přírodovědy a vlastivědy s využitím práce s encyklopediemi. Pro nadané ještě přidává akceleraci a diferenciaci učiva, která také konkrétně vychází z IVP a zároveň je v souladu s ŠVP. Akceleraci Mirek může využít ve formě výuky „*Žákovi bylo nabídnuto a dohodnuto vyučování matematiky ve vyšším ročníku, tedy přesně v šesté třídě, pravidelně jednou týdně.*“ Mirek přijal nabídku i frekvenci výuky, kterou navrhla TU. Mirkovi oznámila, že to není jeho povinnost a kdykoli bude mít zájem, může zůstat ve své kmenové třídě. Vždy se jedná o hodiny matematiky, ve které Mirek má vysoké vzdělávací potřeby. Pokud se probírá učivo pro Mirka zajímavé, oznámí TU, že zůstane a bude se vzdělávat ve své kmenové třídě. Možnost volby samotného žáka se zdá být pro něho přijatelná a vítá ji. Mirek také může využít pokročilejší učebnici, které taktéž mohou urychlit nebo prohloubit nabytí vědomostí a znalostí, jak v předmětu českého jazyka, tak v matematice. Vhodné učebnice pro Mirka k procesu vzdělávání v matematice vybrala (TU): Matematika pro 5. Ročník – prof. Hejný, KOUMÁK, Matematika, příprava na jednotné přijímací zkoušky, testy z matematiky pro žáky 5. a 7. tříd, desetinná čísla pracovní sešit pro 5. ročník,

Zábavná matematika a logika pro bystré děti a mnoho dalších. A pro český jazyk Mirek používá 333 úloh k přijímacím zkouškám na víceletá gymnázia, KOUMÁK – pracovní sešit, slovníky a encyklopedie, které mají podpořit Mirkovu slovní zásobu, naučit ho vyjadřovat myšlenky, schopnost orientace v textu a to i s náročnějším obsahem a naučit se vybrat podstatné informace, to vše rozvíjí a podporuje žákovo nadání. K vyučovacím předmětům Vlastivěda a přírodověda (TU) využívá k podpoře a rozvoji encyklopedie, se kterými Mirek velmi rád pracuje a rozvíjí všeobecné znalosti. Tyto předměty byly také podpořeny v IVP badatelskými aktivitami, pozorováním nebo pokusy. Přírodovědné a badatelské pokusy popisovala (TU) tak, že jednou za měsíc měl Mirek připravený pokus, který svým spolužákům mohl předvést. Celý proces si Mirek připravil doma, po dohodě na tématu s (TU). (U) uvedla velmi podobné metody k výuce a popsala při hodině anglického jazyka jejich použití, „...pracovní listy, protože samozřejmě potřebuji, aby v klidu pracovali, aby nerušili zbytek třídy. Takže buď to jsou to pracovní listy nebo projekty a konkrétně tyhle ty děti dost rádi píšou, takže občas píšeme nějakou esej, takže tak to různě střídám, ať už to jsou různé křížovky, doplňovačky, čtení textů, následně potom zodpovídají ty otázky k textům, abych zjistila, jestli vůbec jako porozuměli, což většinou vždycky ano, takže tohoto typu jsou metody zvoleny.“ Mirkovo oblíbenou metodou byly křížovky a doplňovačky, na kterých velmi rád pracoval samostatně. V samotné výuce je pak aplikována hromadná, skupinová i individuální forma práce, kterou využívají učitelky velmi často, výběr typu formy práce záleží na obsahu učiva a konkrétní situaci. „Takže dokud to jde, pracujeme společně a jinak často používám skupinovou práci. Takže buď jim teda vyberu parťáka tak, aby mohli rozvíjet své nadání a navzájem se podporovat. Pak třeba ty rozhovory vedou v té svojí úrovni, aby neměl toho průměrného žáka. A někdy naopak je právě dávám s těmi slabými žáky, aby je motivovali, a oni jim pak často opraví ty chyby, nebo jim něco doplní.“ Také IVP doporučuje u Mirka pracovat ve skupině a samostatně, právě pro podporu samostatnosti, kterou Mirek zvládá velmi dobře a baví ho. (U) v hodinách anglického jazyka to probíhá podobně a záleží na daném tématu výuky, podle které je forma a metoda vybrána (U), „...se vždycky snažím zapojit je do výuky se všemi, aby to nebylo tak, že bych je vyloučila a tady si děláte svoji práci, to vůbec ne.“ U popisovala používané metody výuky a vyjádřila se o žácích v množném čísle a to proto, že práci pro Mirka aplikovala i pro jiné šikovné žáky v kmenové třídě. Učitelé pokud vidí, že

to funguje, že se dostavilo nadšení a Mirkovo zapálení pro danou činnost, tak výběr metody zařazují opakovaně. Také volí vhodné metody a formy podle osobnosti daného žáka, co žáka baví, co ho zajímá. Na pořízení speciálních učebnic a pomůcek pro rozvoj nadání byla poskytnuta jistá finanční částka, kterou využila TU, ale kromě jiných učebnic matematiky nebo českého jazyka, které obsahovaly různá cvičení, nebyly žádné zajímavé pomůcky pořízeny. Některé pomůcky byly vyrobeny přímo učitelkami, třeba U laminovala obrázky k tvoření příběhů či jako doplněk k didaktickým hrám, které také jsou součástí IVP. Mirek měl možnost zúčastnit se stejných soutěží jako ostatní žáci, v nabídce je každoročně mezinárodní Matematický Klokan „... *tam má vždy obrovskou úspěšnost, tam má samozřejmě hodně bodů...*“ (TU) a dále třeba Svět očima dětí, či různé pěvecké soutěže, vše je podporováno ŠVP. Při samotné výuce je pro učitele zásadní Mirkova podpora a snaží se aplikovat konkrétní vzdělávací postupy pro maximální spokojenost nadaného a efektivitu v rozvoji nadání. (TU) si vybírá z nepřeberného množství nabídky způsobu vzdělávání a využívá možnost je různě kombinovat. Při výběru metod a forem výuky učitelé přistupují také k individuálním potřebám nadaného.

Školní poradenské pracoviště

Součástí devítileté základní školy je ŠPP, jehož personální obsazení a úlohy nám popsala (Ř) a dodává i kvalifikaci jednotlivých pracovníků. ŠPP pracuje v týmu výchovný poradce pro 1. a 2. stupeň a speciální pedagog „... *pracuje ve složení výchovný poradce pro 1. stupeň, který není tedy vystudovaným výchovným poradcem, ale je stanovený výchovným poradcem a potom výchovný poradce pro 2. stupeň, který je vystudovaným poradcem. Ve ŠPP také působí metodik prevence „...který není vystudovaným metodikem prevence, ale má dlouholetou praxi a má proškolení.*“ Speciální pedagog je také součástí týmu. Pokud žák ke svému vzdělávání vyžaduje spolupráci školního psychologa, osloví paní ředitelka externího pracovníka – psychologa, který je pracovníkem PPP. (Ř) “*Školního psychologa nemáme, případně potřeby si školního psychologa vlastně externě najímáme.*” ŠPP nabízí učitelům konzultace a poradenství nejen k nominaci žákov nadání, ale také podporu vzdělávání nadaných, spolupráci a komunikaci mezi školou a zákonnými zástupci, případně spolupráci školy při poskytování poradenských služeb se školskými poradenskými zařízeními. (Ř) “*S nadanými žáky v podstatě pracují všichni podle potřeby*

kromě školního metodika prevence.” (Ř) “TÚ nadaného žáka tuto poradenskou službu nevyužila při nominace, ani při sestavování IVP a vycházela z doporučení od PPP. Pokud ovšem do školy je doručeno doporučení od ŠPZ, (Ř) je předá výchovnému poradci, který dokument zaeviduje a předá (TÚ). (TÚ) již ve spolupráci s ostatními vyučujícími nadaného, zákonnými zástupci a žákem samotným, seznámí s dokumentem a stanoví, jaký způsob podpory bude nadanému žákovi poskytnut. Aktuálně pracovníci ŠPP mají v evidenci zapsaného jednoho žáka vzdělávaného podle IVP a podle PLPP není žádný žák vzděláván na dané škole.

5.3 Výzkumné zjištění

Jaké používají učitelé výukové metody vycházející z IVP k rozvoji nadání?

Učitelé aktivně přistupují k rozvíjení nadaného žáka a připravují se pečlivě na každou vyučovací hodinu. Velmi často pro pestrost kombinují metody, jako jsou pracovní listy, projekty, psaní esejí, práce s textem, rozhovor, ale také zařazují zábavnější formu například didaktické hry, které jsou velmi oblíbené a doporučovány pro žáky nejen mladšího školního věku. (TU) vychází hlavně z doporučení od ŠPZ, ale i také z vlastních dlouholetých zkušeností a reakcí Mirka. Učitelé kladou velký důraz na individuální přístup a efektivitě zvolené metody a zároveň přiměřenou obtížnost. Učitelky přistupují a aplikují velmi podobné metody rozvoje nadání.

Jaké používají učitelé organizační formy výuky k rozvoji nadání?

Učitelé se shodují, že je důležité nabízet všechny formy výuky, tedy hromadou, skupinovou nebo individuální, protože každá forma dává žákům jinou zkušenost. Tento způsob výuky také doporučuje PPP, jež všechny jsou uvedeny v doporučení. (TU) využívá častěji individuální práci a vycházející z individuálního přístupu a potřeb žáka. K akceleraci pak (TU) využívá metodu vzdělávání ve vyšším ročníku, který žák navštěvuje pravidelně jednou týdně v hodinách matematiky, v níž má výkon vysokého nadprůměru. (U) častěji kombinuje všechny typy forem výuky. Ve skupinové práci pak přiřazuje Mirka

ke skupině silnějších žáků, aby byly ve stejné úrovni a mohli případně o úkolu diskutovat nebo naopak ke skupině slabých žáků jako jejich podporu.

Jak se připravují učitelé na výuku běžné základní školy s nadaným žákem?

Učitelé shodně vnímají přípravu na výuku nadaného žáka jako časově náročnou, ale nedokážou odhadnout, přesný čas věnovaný přípravě. Náročnost příprav také záleží na obsahu výuky a předmětu, jehož se výuka týká. (TU) označuje tuto třídu za velmi specifickou, protože má velmi početnou skupinu žáků se SVP, z nichž jeden je Mirek pro své nadání a ostatní žáci mají jiné vzdělávací potřeby. (TU) zpracovává podklady pro výuku ve třech úrovních a nejvíce čerpá pro Mirka v tištěných pracovních sešitech Koumák, matematika prof. Hejného, přípravy na státní přijímací zkoušky na osmiletá gymnázia, encyklopedie a další. (U) přistupuje k Mirkovi s připraveným většinou individuálním úkolem navíc, nejčastěji v podobě psaní esejí, protože to Mirka baví. Tuto práci navíc nemá jen Mirek, ale dostává příležitost i skupinka šikovnějších žáků ve třídě. U se snaží dávat Mirkovi náročnější úkoly, ale vždy se zpětnou vazbou. Učitelky s jednotným názorem kladou důraz na pečlivou přípravu, aby vyučování bylo efektivní na každou vyučovací hodinu.

Jakým způsobem naplňují učitelé IVP vycházející z doporučení ŠPZ k rozvoji nadání?

Odpovědi na dílčí výzkumné otázky nám ukazují, že učitelé na dané základní škole, naplňují podpůrná opatření vycházející z IVP, ale zároveň je pro ně důležitý individuální přístup, osobnost žáka a jeho zájem o dané téma nebo činnosti. Pro volbu metod výuky nebo změny v organizaci výuky je pro učitele shodně rozhodující efektivita výuky a maximálně rozvoj nadání.

6 Diskuse

Výsledky výzkumu mě dovedly k několika zjištěním. Učitelé na dané běžné základní škole vnímají identifikovaného nadaného žáka, jako žáka, který má výrazné intelektové vědomosti, s nimiž vyčnívá mezi svými vrstevníky. Tento pohled se shoduje s americkou definicí z roku 1972.

Podle Kovářové (2009) je jako jedna z identifikačních metod pozorování, kterou také využila ke své nominaci učitelka nadaného. Tento proces, jak shodně uvádějí, je proces dlouhodobý, učitelka pozorovala nadaného jeden rok, než oslovila zákonné zástupce. Pro potvrzení nominace nadání učitelce pomohl jeden ze základních typů nadaného žáka, podle Bettse a Neihratové (1988), typ úspěšného a nadaného dítěte s výbornými studijními výsledky.

Podpora ve vzdělávacím procesu nadaného byla navržena v doporučení ŠPZ, podpůrným opatřením 3. stupně a následně zohledněna v IVP a naplněna při vyučování v několika bodech.

Učitelé pořídili speciální učebnice za normovanou finanční podporu nadanému, naopak nadaný neměl žádné softwarové, IT vybavení ani přístup k internetu.

Knotová (2014, s. 140) uvádí několik typů akcelerace výuky a učitelka nabídla nadanému jednu z těchto možností, a to nepravdělnou výuku matematiky ve vyšším ročníku, podle možností a výběru nadaného. Naopak Fořtíková (2009, s. 36) doplnila předčasný vstup k základnímu vzdělávání nebo přeskočení ročníku, ale u nadaného k tomuto nedošlo.

Učitelé nabízejí jako podporu nadání účast na různých soutěžích s tematikou, která je blízká nadání i zájmu nadaného, stejně tak uvádí jako jednu z možných podpor Procházka (2014).

Učitelé také různě aplikovali objevující metody, samostatnou nebo badatelskou práci, projektové učení nebo dětmi oblíbené didaktické hry stejně tak, je uvádí i Jurášková (2003) a Baše (2016).

Výzkum popisuje přístup učitelů ke vzdělávání nadaného na dané škole, který vychází z empatií, tolerance a podpory individuálních potřeb, stejného názoru je i (Jurášková, 2006, s. 121), ovšem řádnou přípravu na výuku učitelé nepodceňují.

Závěr

Bakalářská práce se zabývá přístupem učitelů k nadanému žákovi na 1. stupni běžné základní školy ve Středočeském kraji, se zaměřením na aplikaci doporučení pedagogicko-psychologické poradny u nadaného žáka při společném vzdělávání. Cílem bakalářské práce je objasnit formy a metody výuky, přípravu učitele na výuku a popsat organizační změny ve vzdělávacím procesu.

Teoretická část popisuje přehled pojmů z odborné literatury, v první a druhé kapitole souvisejících pojmů nadání a nadaný žák, tyto pojmy respektive jejich správné pochopení jsou klíčové pro další postup identifikace nadání, charakteristiku a typologii nadaných.

Třetí kapitola se zaměřuje na podporu nadaného, kterou je možné využít ve školním prostředí, a tím tak výrazně zefektivnit vzdělávací proces. Nadanému, lze nabídnout možnosti úprav metod a forem výuky nebo jiné organizační změny popsané v PLPP nebo IVP. Podrobně je podpora rozepsaná v této kapitole. Všechny podpory, ale závisí na tom, jak je učitel uchopí a proto, v téže kapitole je popsána obecně osobnost učitele, jejich zásady a možné přístupy k nadaným.

V praktické části je stanoven cíl a popsán problém výzkumu, který má za úkol objasnit přístupy učitelů k nadanému žákovi v rámci společného vzdělávání a naplnění podpory vycházející z IVP, které je zpracováno na základě doporučení od ŠPZ na dané škole.

Výzkumným vzorkem byli vybráni dva učitelé jako vyučující nadaného a ředitelka zároveň i speciální pedagog jedné běžné základní školy ve středočeském kraji.

Na základě vyhodnocení polostrukturovaných rozhovorů jako zvolenou metodou sběru dat, byly zodpovězeny výzkumné otázky týkající se vzdělávání nadaných na dané základní škole vycházejících z IVP.

Rozhovory byly zpracovány metodou kódování a následně jednotlivé kódy rozděleny do kategorií a výsledky byly zpracovány technikou vyložení karet.

Závěry výzkumu ukazují, že nadání jsou pro učitele na běžné základní škole spíše výjimečnost, proto učitele nemají zájem o jakékoli školení, kurz či seminář s tematikou nadání a ani aktivně nevyhledávají nadané ve školním prostředí.

Výzkum potvrdil shodnost názoru učitelů k přípravám na výuku, jejich vysokou náročnost jak časovou, tak i obsahovou. Učitelé vycházejí z IVP, přizpůsobují obsah výuky, formy výuky a zároveň respektují individualitu žáka, jeho zájem a nadšení, aby podpořili motivaci k dalšímu vzdělávání.

Doporučení pro pedagogickou praxi vycházející z výsledků šetření je zaměřit se na nominaci a aktivní vyhledávání nadaných žáků na běžných základních školách. Podpořit učitele školením nebo podporou školního poradenského pracoviště, zapojit více speciální pedagogy.

Zaujalo mě, že učitelé o své práci s nadaným žákem, i přes náročnost výuky, hovořili s nadšením a odhodláním žákovo nadání rozvíjet a zdůrazňovat žákovu individualitu. Pokud se žáci, nejen nadaní, setkají s takto profesionálním, empatickým a podporujícím přístupem ze strany učitelů, nemusíme se o budoucnost našich nadaných žáků vůbec obávat.

Seznam použitých informačních zdrojů

ARMSTRONG, Michael. *Řízení lidských zdrojů: nejnovější trendy a postupy*. Přeložil Josef KOUBEK. Expert. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1407-3.

BAŠE L. *Osvědčené metody práce s nadanými dětmi*. *Časopis Školní poradenství v praxi*. [23.3.2016] Dostupné na: <https://www.rizeniskoly.cz/casopisy/skolni-poradenstvi-v-praxi/osvedcene-metody-prace-s-nadanymi-detmi.m-2548.html>

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty, aneb nadání má každý*. Praha: Nakladatelství LN, 2005. ISBN 80-7106-840-3.

FOŘTÍK, V., Fořtíková, J. (2007). *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál.

FOŘTÍKOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM - Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-75-5.

GILLERNOVÁ, Ilona a KREJČOVÁ, Lenka. *Sociální dovednosti ve škole*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HAVIGEROVÁ, J., M. *Pět pohledů na nadání*. 1. Vyd. České Budějovice: Grada Publishing, a.s., 2011. S. 144. ISBN 978-80-247-7718-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. Přepřac. A aktul. Vyd. Praha: Portál, 2008. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1998-6.

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát, 2003. ISBN 80-89005-11-X.

KLIMECKÁ, Eva; FACOVÁ, Věra; OREL, Miroslav; BRIDGMAN, John; HADLEY, Helen et al. *Identifikace a vzdělávání nadaných a talentovaných dětí - dobrá praxe pro Evropu*. Přeložil Martina NĚMCOVÁ. [Zlín]: Krajská pedagogicko-psychologická poradna a ZDVPP, 2016. ISBN 978-80-906400-2-3.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Pedagogika (Grada). 2014. Praha: Grada, 2014, s. 140. ISBN 978-80-247-4502-2.

KOVÁŘOVÁ, Renata a KLUGOVÁ, Iva. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-430-3.

KOVÁŘOVÁ R., *Podpora nadaných žáků v inkluzivním prostředí – studijní opora – vzdělávací modul pro koordinátory inkluze*.

LAZNIBATOVÁ, J. *Nadané dieťa*. Bratislava: Iris, 2003, 394 s. ISBN 80-89018-53-X.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MUDRÁK. *Nadané děti a jejich rozvoj*. 2015. České Budějovice: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5089-7.

NOVOTNÁ, M. *Identifikace nadaných*. In Šťáva, J.; Novotná, M. aj. Příručka pro práci s nadanými žáky. 1. Vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2012, s. 13.

NOVOTNÁ, Lucie. *Možnosti rozvoje potenciálu mimořádně nadaných ve školním prostředí*. *Metodický portál: Články* [online]. 03. 06. 2004, [cit. 2013-02-09]. Dostupný z www: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/23/MOZNOSTI-ROZVOJE-POTENCIALU-MIMORADNE-NADANYCH-VE-SKOLNIM-PROSTREDI>. ISBN 978-80-248-2673-8.

PORTEŠOVÁ, Š. *Některé teoretické koncepce talentu a nadání*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. In Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, P7.

PROCHÁZKA, Roman. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4451-3.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-06-14]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>

SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.

SLABÝ, Martina. *Smysl života, nezdolnost a závislost na alkoholu*. 1. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2017. ISBN 978-80-244-5063-6.

STRAKA, Ondřej. *Akcelerace ve vzdělávání nadaných žáků. Svět nadání*. Praha: Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2016, roč. 5, č. 1, s. 23-37. ISSN 1805-7217.

STEHLÍKOVÁ, Monika. *Nadané dítě: jak mu pomoci ke štěstí a úspěchu*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0512-0.

ŠEDÁ, Simona. Metodický portál, Články: „Individuální vzdělávací plán pro žáky mimořádně nadané s pokyny k tvorbě“ [online]. 17. 02. 2009.[cit.31. 01. 2011.]. ISSN 1802-4785. Dostupný z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/2999/INDIVIDUALNI-VZDELAVACI-PLAN-PRO-ZAKY-MIMORADNE-NADANE-S-POKYNY-K-TVORBE.html>>

Šimko D., Metodika práce učitele s mimořádně nadanými žáky. Hranice 2011.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. In: Sbíрка zákonů [online]. [cit. 2024-06-24]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasaky-ke-skolskemu-zakonu>

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. In: Sbíрка zákonů [online]. [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>

ZORMANOVÁ, Lucie. Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4100-0.

WINEBRENNEROVÁ, S. *Teaching Gifted Kids in the Regular Classroom*. Minneapolis: Free Spirit, 2001. ISBN 0-295-06870-7.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – polostrukturovaný rozhovor – otázky

Příloha č. 1

Otázky pro ředitelku školy, speciálního pedagoga:

T: Paní ředitelko, popište mi prosím stručně tým školního poradenského pracoviště a náplň jednotlivých členů?

T: Kdo ze zmíněných pracuje ve škole s nadanými?

T: Kolik nadaných podle PLPP vzděláváte v současnosti na škole?

T: Kolik nadaných žáků je vzděláváno podle individuálního vzdělávacího plánu vzděláváte v současnosti ve škole?

T: Jaký je přesný postup poté, co obdržíte doporučení od pedagogicko-psychologické poradny o nadaném žákovi?

T: Kdo se podílí na tvorbě, realizaci a vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu nadaných i mimořádně nadaných žáků?

T: Jaká je na škole nabídka volitelných vyučovacích předmětů, nepovinných předmětů nebo zájmových aktivit, kam se může nadaný přihlásit?

T: Jaké má škola další možnosti podpory nadaným žákům?

Otázky pro třídní učitelku:

T: Jak dlouho pracuješ ve školství?

T: Jaké máš nejvyšší dosažené vzdělání?

T: Jaké nadstavbové studium či školení jsi absolvovala týkající se nadaných žáků?

T: Podle jakých znaků vyhledáváš nadané žáky?

T: Kolik žáků jsi za svou dlouholetou praxi nominovala k nadání?

T: Ve kterém věku bylo odhaleno žákovo nadání?

T: Jakým způsobem bylo žákovo nadání odhaleno?

T: Takže jsi potřebovala nějaký čas na odhalení nadání.

- T: V jaké oblasti či oblastech má žák diagnostikované nadání?
- T: Jaký typ podpůrných opatření má nadaný stanovený?
- T: Je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu?
- T: Kdo individuální vzdělávací plán sestavoval?
- T: Jak často vyhodnocujete individuální vzdělávací plán?
- T: Kdo se účastní vyhodnocování IVP?
- T: Jak dlouho trvá příprava na vyučování s nadaným žákem?
- T: Jakou nadstavbu má příprava na výuku s nadaným žákem?
- T: Jaké metody výuky aplikuješ při výuce s nadanými žáky?
- T: Podle jakých kritérií rozhoduješ o výběru metod výuky pro rozvoj nadání?
- T: Jakým způsobem pak hodnotíš úspěšnost/neúspěšnost zvolené metody?
- T: Jaké organizační formy používáš ve výuce s nadaným žákem?
- T: Jaké speciální pomůcky používáš pro rozvoj nadání?
- T: Tyto pomůcky byly pořízeny přímo pro nadaného žáka?
- T: Jakých soutěží se nadaný žák zúčastňuje?
- T: Jak se snažíš nadaného žáka ještě podpořit?
- T: Jaké postupy ve vzdělávání hodnotíš kladně u nadaných žáků a proč?
- T: Naopak jaké postupy ve vzdělávání hodnotíš negativně a proč?

Otázky pro učitelku anglického jazyka:

- T: Jak dlouho pracuješ ve školství?
- T: Jaké máš nejvyšší dosažené vzdělání?
- T: Jaké nadstavbové studium či školení jsi absolvovala týkající se nadaných žáků?

T: Jak ses dozvěděla o nadání žáka?

T: Jaký předmět vyučuješ ve třídě s nadaným žákem?

T: Jak dlouho ti trvá příprava na vyučování s nadaným žákem?

T: V čem je příprava na výuku s nadaným žákem jiná?

T: Jaké metody výuky aplikuješ při výuce s nadanými žáky?

T: Podle jakých kritérií rozhoduješ o výběru metody pro rozvoj nadání?

T: Jakým způsobem pak hodnotíš úspěšnost/neúspěšnost zvolené metody?

T: Jaké organizační formy používáš ve výuce s nadaným žákem?

T: Jaké speciální pomůcky ti pomáhají při výuce v rozvoji žákova nadání?

T: Tyto pomůcky byly pořízeny přímo pro nadaného žáka?

T: Jak se snažíš nadaného žáka ještě podpořit?

T: Co se ti osvědčilo, že je pro rozvoj nadaného žáka nejefektivnější?

T: Jaké postupy ve vzdělávání hodnotíš kladně u nadaných žáků a proč?

T: Naopak jaké postupy ve vzdělávání hodnotíš negativně a proč?